

ԱՅՏ ԹԻՒՈՎ ԿԱՐԴԱԼ՝

Մեր իմաստութեան դարաշրջանը	Էջ 3
ՄԵՐԱԳԵՍՏ ԱՐԱՔԱԿԱՆ ՉԱՐՈՒՆԸ	Էջ 4
ԼԻՔՆԱՆՅՈՒ ՄԱՐԱՆ ԵՎԱՐԵԱՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ	Էջ 5
«ՄԻՐԻԱԶՆՅԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»	Էջ 6
1921 ԹՈՒԻ ՄՈՍԿՈՒԾԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ	Էջ 7
Պետրոս Դուրեան	Էջ 8
ՅԻՇԵՆՈՎ ՄԵՐԱՍՏԱՅՈՒ ԲԱՆԱՍԵՐ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՍՇԱԿ	Էջ 9
ԿԱՐԱՊԵՏ ՉԱՐԻԿԵԱՆԸ	
39 ՏԱՐԻՆԵՐԻ ՄՊԱՍՈՒՄ.	Էջ 10

«ՀԱՅԱՍԷՐ» ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Նորութիւն մը յայտնած պիտի չըլլանք ըսելով որ պետութիւնները մնայուն բարեկամներ ու մնայուն թշնամիներ չունին. այլ ունին մնայուն շահեր: Ամէնէն խօստուն օրինակը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութիւնն է: Այս երկու երկիրները 1870էն ի վեր իրարու դէմ մղած են երեք արիւնալի պատերազմներ, սակայն, այսօր դաշնակիցներ են՝ ոչ անոր համար որ Ֆրանսան գերմանասէր է եւ կամ Գերմանիան՝ ֆրանսասէր, այլ անոնք ստեղծած են հաւասարներու համադաշնակցութիւն մը, երկու երկիրներու շահերու համադրութեամբ ու կը գլխաւորեն համայն Եւրոպան, բարօրութեան ճամբով:

Հայոց մօտ գոյութիւն ունեցած է միշտ ստորակայութեան զգացում մը, որ մեր ղեկավարութիւնը յաճախ մղած է հաւատարմութեան, խղճալով մեր ժողովուրդին վրայ կամ՝ գնահատելով որ հայերս հանդիսացած ենք առաջին ժողովուրդը որ պետականօրէն ընդունած ենք քրիստոնէական դաւանանքը, հետեւաբար, այդ փաստերը գերադասելով իրենց շահերէն վեր՝ պիտի դառնան «հայասէր» ու պիտի սատարեն մեր ժողովուրդի վերքերու բուժման եւ կամ մեր հայրենիքի ազատագրումին: Ուրեմն, փոխանակ քաղաքական շահերու չափանիշներուն, մենք այդ պետութիւնները չափած ենք մեր խաբկանքներու կանգունով ու զանոնք բնորոշած ենք «հայասէր» կամ «հայատեաց»:

1828ի Թուրքմենչայի դաշնագրով Երեւանի խանութիւնը Պարսկաստանէն անցաւ Ռուսական ցարի իշխանութեան ներքեւ եւ այդ ցնծալի առիթով մեր արեւելահայ գրականութեան ռահվիրան՝ Խաչատուր Աբովեան գրեց մօտաւորապէս - «օրինոյի էն սահաթը, որ ռըսի ոտը կպաւ Հայաստանի հողին»: Հայ այդ թուականէն ի վեր հայերս կ'ոգեկոչենք՝ Հայաստանի ազատագրութիւնը՝ Պարսկաստանի իսլամական իշխանութենէն «հայասէր» Ռուսաստանին: Բնականաբար Ռուսիոյ ցարը մեզ Սաաֆիտ իշխանութիւններէն աւելի չէր սիրեր: Իր գրաւած աւարներուն հետ մեր ժողովուրդի բեկորներն ալ փոխանցուած էին ռուսի իշխանութեան: Ատկէ երկու դար առաջ ալ Պարսկաստանի Շահ Ապպաս քագատըրը, 17րդ դարուն սկիզբը, հայերը շատ «սիրելուն» համար, զանոնք զանգուածաբար փոխադրած էր Ջուղա, տասնեակ հազարաւոր զոհեր թողելով իր ետին: Բնականաբար, հայերը արժեւորեցին իրենց կեանքը Պարսկաստանի մէջ, հանդիսանալով տնտեսական եւ գործավարական ոյժ մը այդ երկրին:

Հայոց համար կեանքը ցարական իշխանութեան ներքեւ աւելի տանելի էր, համեմատած իսլամական աշխարհին, որովհետեւ, այդ օրերուն քրիստոնէական կրօնքն ալ որոշ քաղաքական արժէք մը ունէր, ինչպէս այսօր ունի իսլամական կրօնքը:

Սակայն, ցարն ալ գրաւեց հայոց եկեղեցական կայրածները ու բանտարկեց հայ մտաւորականները, Նալպանտեանէն մինչեւ Թումանեան:

Ռուսաստանը Հայաստանին եւ հայ ժողովուրդին կը սատարէ միայն այն պայմաններուն տակ որ երկու ժողովուրդներու շահերը կը համադրուին. աշխարհաքաղաքականութեան բերումով հայ ժողովուրդի շահերը աւելի յաճախ համադրուած են ռուս ժողովուրդի հետ քան ուրիշ այլ ժողովուրդի. եւ այդ պատճառով ալ հայոց քաղաքական մտածողութեան մէջ արմատացած է այն համոզումը որ ռուսերը կը գործակցին հայերու հետ, որովհետեւ «հայասէր» են: Այլ պարագաներու տակ կը մատնուին խոր յուսախաբութեան, երբ Ռուսաստան հայութիւնը կը թողուի իր ճակատագրին:

(Շար.ը տեսնել էջ 2)

ՓԱՇԻՆԵԱՆ՝ ՅՈՒՆԻՍ 20-Ը ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՕՐ ՆՇԱՆԱԿԱՍԵ Է

Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան Յունիս 20-ը խորհրդարանական արտակարգ ընտրութիւններու օր նշանակած է: Ան այս մասին գրած է Դիմագիրքի իր էջին.-

«Քիչ առաջ (Մարտ 18-ի կէսօրին - «Պ») տեղի ունեցաւ իմ հանդիպումը «Բարգաւաճ Հայաստան» խմբակցութեան ղեկավար Գագիկ Օտտուկեանի հետ: Հանդիպման ընթացքում արշանագրեցինք, որ ստեղծուած ներքաղաքական իրադրութիւնից լաւագոյն ելքը արտահերթ խորհրդարանական ընտրութիւններն են:

Հաշուի առնելով նաեւ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի, «Իմ քայլը» խմբակցութեան եւ «Լուսաւոր Հայաստան» խմբակցութեան ղեկավար Էդմոն Մարութեանի հետ իմ ունեցած քննարկումները՝ սոյն թուականի Յունիսի 20-ին Հայաստանի Հանրապետութիւնում կ'անցկացուեն արտահերթ խորհրդարանական ընտրութիւններ», գրած է վարչապետը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՅՈՅՅԸ՝ ԱՏՐՊԵՅՃԱՆԻՆ ԶԵՆՔԻ ՎԱՃԱՌԸ ՊԱՐԵՑՆԵԼՈՒ ՊԱՆԱՋՈՎ

Իսրայէլի հայ գաղութներու միութիւնը Մարտ 17-ին բողոքի ցույց կազմակերպած է իր չայնը բարչրացնելով իսրայէլեան Elbit Systems ընկերութեան՝ Ատրպէյճանին վեճը վաճառելուն դէմ:

Իսրայէլ կը մատակարարէ Ատրպէյճանի ռազմամթերքի 60 տոկոսը, այդ կարգին անօդաչու սարքեր ու բեկորային ռումբեր, որոնք արգիլուած են շուրջ 100 երկիրներու կողմէ: Արցախեան վերջին պատերազմին Ատրպէյճան իսրայէլեան վեճերը օգտագործեց անմեղ քաղաքացիներու, կիներու, երախաներու տարեցներու, ինչպէս նաեւ հիւանդանոցներու ու եկեղեցիներու վրայ յարձակում գործելու նպատակով:

Ներկայիս Իսրայէլ վեճի վաճառքի մէկ այլ համաչափագրի շուրջ քննարկումներ կ'ունենան Ատրպէյճանի հետ, որուն դէմ տեղւոյն հայ համայնքը իր բողոքի չայնը բարչրացուցած է:

Համախմբուելով Elbit Systems ընկերութեան շէնքին դիմաց՝ Հայերը Իսրայէլի կառավարութենէն պահանջած են դադրեցնել վեճի մատակարարումը Ատրպէյճանի բռնատիրական վարչակարգին, յիշեցնելով որ այդ երկրին մէջ աճող ծայրայեղ իսլամամէտ խումբերու եւ ազգային փոքրամասնութիւններու նկատմամբ անհանդուրժող մթնոլորտին մէջ, ան չի կրնար վստահելի դաշնակից ըլլալ Իսրայէլի համար:

ՀԱՆՂԻՊՈՒՄ 1921 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ 100-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ ՀՐԱԴԻՐՈՒՄՍ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ-ՔՆՆԱՐԿԱՆ ՍԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

19 Մարտին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. ծայրագոյն պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ընդունեց 1921 թուականի 16 Մարտին Մոսկուայի մէջ ստորագրուած պայմանագրի 100-ամեակին առիթով 18 Մարտին ՀՀ ԳԱԱ Պատմութեան հիմնարկի, Խ. Աբովեանի անուան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի եւ Ռուսաստանի Դաշնութեան խումբ

մը առաջատար մասնագէտներու հետ հրաւիրուած կլոր սեղան-քննարկման մասնակիցներուն՝ ուղեկցութեամբ ՀՀ ԳԱԱ Պատմութեան հիմնարկի տնօրէն, ակադէմիկոս փրոֆեսոր Աշոտ Մելքոնեանի եւ Խ. Աբովեանի անուան ՀՊՄՀ նախագահ փրոֆեսոր Ռուբեն Միրզախանեանի:

Հանդիպման ընթացքին Պր. Ռուբեն Միրզախանեան Նորին Սրբութեան ներկայացուց քննարկման առիթով Հայաստան ժամանած մասնագէտները եւ տեղեկութիւններ հաղորդեց կլոր սեղան-քննարկման արդիւնքներուն վերաբերեալ:

Այնուհետեւ ներկաներուն իր օրինութիւնն ու բարեմաղթանքները բերաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ գոհունակութիւն արտայայտելով կարեւոր այս նախաձեռնութեան կազմակերպման

(Շար.ը տեսնել էջ 8)

ԹԱԼԷԱԹԻ ՄՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՊԱՐԶԸ

Պերլինի մէջ, Սողոմոն Թեկլիրեանի չեռամբ, Թալէաթի սպանութեան 100ամեակին առթիւ, Մարտ 15ին, Նիւ Եորքի ԹՄՍ «Միեր Սկրտչեան»

թատերախումբը առջանց հաղորդումը կատարեց Պերն Զէյթունցեանի «Պատարանն է ... ոտքի» ներկայացման ժապաւենին: 2014ին թատերախումբը Նիւ Եորքի մէջ բեմ հանեց այս եզակի ներկայացումը բեմադրութեամբ փարիզաբնակ արուեստագետ Ժիրայր Բաբայեանի: Սողոմոնի գլխաւոր դերը մարմնաւորեց Զարուգ Պարսումեան: Մօտ երեսուն դերակատարներ բեմ բարչրացան: Ներկայացումը հիւրախաղերով հանդէս եկաւ Հայաստանի տարբեր քաղաքներու, Մոնթրէալի, Տիբրոյթի եւ Ուաշինկթընի մէջ:

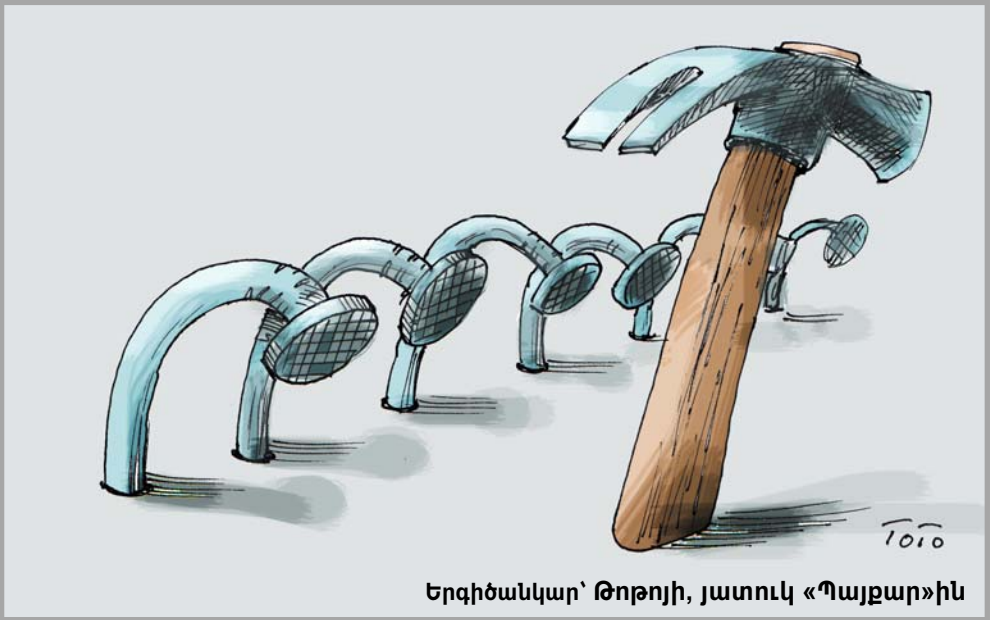
100ամեակի այս օրերուն թատերախումբը կը պատրաստուէր բեմ ելլել Պերլինի մէջ եւ կազմակերպել յիշատակի հանդէս ի պատիւ Նեմեսիսին՝ Սողոմոնին... ափսո՜ւ քորոնա ժահրը դարչաւ արգելք:

Խմբագրական

«ՀԱՅԱՍՏԷՐ» ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

(Ծարունակուած Ա. Էջէն)

Ռուս-թուրքական յարաբերութիւնները միշտ իրենց դերը ունեցած են թէ ի՛նչ վերաբերում կ’ունենայ Ռուսաստանը Հայաստանի կամ հայութեան նկատմամբ: Հայ-թրքական յարաբերութիւնները միշտ գտնուած են միեւնոյն հարթակի վրայ: Այսինքն բոլոր պարագաներու տակ - անհատական թէ հասարական – երբ թուրքը անգէն հայը գտած է իր դիմաց՝ անխուսափելիօրէն ունեցած է մէկ եւ նախատեսելի վերաբերում – ջնջել հայը կամ հայութիւնը աշխարհի երեսէն: Այսպիսի յարաբերութեան դիմաց ռեւէ մակարդակի յարաբերութիւն, չափուած է իբրեւ բարենպաստ: Հետեւաբար ռուս-թրքական յարաբերութիւններու ելեւէջները երբեմն դարձած են բարեկամական. այլ պարագաներուն՝ բռնամական. եւ այդ ելեւէջներն են որ բնորոշած են Ռուսաստանի «հայասիրութեան» չափը:

Երգիծանկար՝ Թորոյի, յատուկ «Պայքար»ին

1878ին երբ Ռուսաստան մօտեցաւ մինչեւ Վոսփորի ափերը, հայերս ոգետրուած ռուսերու հայասիրութեամբ, Ներսէս Վարժապետեանով ու Մինաս Չերազով փութացինք Սան Ստեֆանօ, եւ իրօք ալ այդ պայմանագրի 16րդ յօդուածով առաջին անգամն ըլլալով մեր դատը բերուեցաւ միջազգային հրապարակ: Իրականութեան մէջ հայութիւնն ու հայկական դատը միայն պատրուակներ էին որ Մոսկուան մօտենար Միջերկրականի տաք ջուրերուն, ինչպէս այսօր Արցախի հայութեան «պաշտպանութիւնը» պատրուակ մըն է Ռուսաստանին՝ թափանցելու եւ մնալու Ատրպէյճանի հողամասին վրայ: Հայութիւնը երաշխատրուած կը զգայ իր կեանքը ռուս խաղաղապահ ոյժերու ներկայութեամբ, ինչպէս Մոսկուա արդարացումը կը զգայ իր ներկայութիւնը հայկական եւ ատրպէյճանական համայնքներու եւ ոյժերու միջեւ: Ռուսաստանի քաղաքական շահը կը պահանջէ որ ան ամուր կանգնի Ատրպէյճանի հողերուն վրայ, հակակշռելու համար թրքական ներկայութիւնը ամբողջ Կովկասի մէջ: Հայերս քաղաքավար կերպով երախտապարտութիւն ալ յայտնած ենք ռուսական պաշտպանութեան համար, նոյնիսկ պատերազմը իր աւարտին հասցնելուն համար: Զաղաքականօրէն խոհեմ չէ՝ այս պահուն նաեւ մատնանշել թէ պատերազմը սկսելու դրդապատճառն ալ հայթայթած էր Մոսկուան, յաջողցնելու եւ արդարացնելու համար իր ներկայութիւնը Ատրպէյճանի հողամասին վրայ:

Նախագահ Վլատիմիր Փութին, հաճոյանալու համար թուրքերուն եւ ատրպէյճանցիներուն, եւ միւս կողմէ օդին մէջ պահելու հայոց ակնկալութիւնները - յաճախ կը կրկնէ թէ Արցախի օրինավիճակը չէ ճշդուած եւ պէտք է ճշդուի ապագային: Բայց՝ ե՛րբ: Միւս կողմէ միեւնոյն հաստատումը կը կատարեն Մինսքի խումբին համանախագահները, որոնց անկ է բանակցութեամբ յանգիլ Արցախի ճակատագրի լուծման: Սակայն, կը պարզուի թէ Փութինի անորոշութիւնը կը բախի Մինսքի խումբի նախաձեռնութեան եւ հետեւաբար բանակցութիւնները կը մնան տեղեւորի մէջ:

Պատերազմն ու յետ պատերազմեան բանակցութիւնները մեծ չափով հզօր ոյժերու տեղակայման պայմանաւորման եւ ճակատումի մարտավարութիւններ են՝ աւելի քան Արցախի ժողովուրդի ճակատագրի վերջնական ճշդում:

Ռուսաստանի պաշտպանութեան նախարարը՝ Սերկէյ Շոյկու, անկեղծանալով խոստովանած է այս մասին ըսելով - «Բարդ է, որովհետեւ մեզ խանգարում են եւ նաեւ խանգարող հանգամանք է այն որ Թուրքիան հանդիսանում է ՆԱԹՕի անդամ: Սակայն մենք գտնում ենք լուծման եղանակներ: Օրինակ Իսրայիլի դէսկալացիայի (ապամազլցման) գօտում: Ընդհանրապէս, Սիրիայում դէսկալացիոն գօտիներու ստեղծումը իմ կարծիքով նոր էջ էր, նոր մեխանիզմ մնան հակամարտութիւնների լուծման համար: Վերջին աշխատանքն անշուշտ Լեռնային Ղարաբաղն էր որ շատ ոչ պարզ օփերացիա էր»:

Ինչպէս կը տեսնուի՝ խնդիրը ռուս-թրքական հակամարտութեան դաստորոմն է այստեղ. իսկ Արցախն ու Հայաստանը մանրադրամներ են:

Դեռ կայ աւելին ըստ Լրագիր.ամի (17 Մարտ 2021). «Հայ ժողովրդի մէկ այլ բարեկամ Կոնստանտին Զատուլինը, ստիպուած էր յայտարարել որ պատերազմը նախաձեռնել եւ իրականացնել է Ռուսաստանը: Իսկ Կրեմլի խորհրդական Վատիմ Եւսելը աւելի հեռուն գնացել՝ «եթէ [թուրքերի դէմ հայերը] դիմեն այլոց օգնութեան, կը ստանան նոր պատերազմ, նոր պարտութիւն»:

Իսկ այն միտքերը որ չեն կրնար կամ չեն արտայայտած ռուսական պաշտօնական աղբիւրները, ըսել տուած են Մոսկուայի կարգ մը այլասեռած հայերու՝ «մենք չէինք կարող թոյլ տալ հայերի յաղթանակը Արցախում, այլապէս կը կորցնէինք Կովկասը, այնուհետեւ ողջ Ռուսաստանը». Սերկէյ Կուրդիմեան:

Այս խոստովանութեանց լոյսին տակ արժանահաւատ կը դառնայ այն հաստատումը թէ հայերուն տրամադրուած Իսկէնտէրը դիտումնաւոր կերպով չէ պայթած, որովհետեւ այդ զինատեսակի բանալիները (քոտերը) կը

գտնուին Մոսկուա: Այդ ձեւով ալ ապահովուած է Ատրպէյճանի յաղթանակը, որպէսզի վերջին վայրկեանին Պր. Փութինը հասնի հայոց փրկութեան, դադրեցնելու պատերազմը եւ ըսելու՝ «որ եթէ մենք չըլլայինք՝ աւելի վատ ճակատագիր մը կը սպասէր ձեզի»:

Այս բոլոր մարտավարութիւններն ու սադրանքները ընդունելով իբրեւ քաղաքական յարաբերութեանց բնական արտայայտութիւն՝ Հայաստան պիտի շարունակէ ըմբանալ իրապաշտ ուղիով:

Ռուսաստանի թերացումները եւ կամ հայոց ակնկալութիւնները չարդարացնելը ունին հիմքեր ու պատճառներ հայոց կողմին վրայ եւս: Նիկոլ Փաշինեանի գլխաւորած թաւշեայ յեղափոխութիւնը բնական լրացումը նկատուեցաւ Ռուսաստանի դէմ սարքբոտող դաւերուն, յատկապէս նախկին սովետական հանրապետութեանց մէջ գումաւոր յեղափոխութիւններ յառաջացնելով – Ուքրանիոյ մէջ նարնջազոյն յեղափոխութիւն, Վրաստանի մէջ վարդերու յեղափոխութիւն եւ Հայաստանի մէջ՝ թաւշեայ յեղափոխութիւն: Որքան ալ թաւշեայ յեղափոխութեան կարգախօսը կը մնար «կորուսցիւ»ի դէմ պայքար՝ անոր հակառուս ուղղութիւնը կարելի չեղաւ բաքցնել մանաւանդ որ այդ յեղափոխութեան ետեւ եղողները – որոնք հայիոյած էին Փութինին, կամ պահանջած ռուսական ռազմախաբիսիսի հեռացումը – եկան եւ բազմեցան նախարարական կամ երեսփոխանական աթոռներու վրայ:

Եթէ յեղափոխականները կարծէին որ այդ ձեւով խաբուեցաւ Մոսկուան, կամ յոյսեր փայփայեցին որ վտանգի պարագային «լեզիտիմ» կամ «տեմոկրատիա» խրախուսող արտաքին ոյժերը օգնութեան պիտի փութային Հայաստանին՝ անոնք զոհերը դարձան ինքնախաբէութեան. մանաւանդ որ Հայաստան անգամ մը անցած էր այդ ճամբան 1990ականներուն, երբ Լեւոն Տէր Պետրոսեան հրապարակ նետեց «երրորդ ոյժ»ի բացառութեան սկզբունքը թէ՛ փոխան Մոսկուայի Հայաստան կրնայ լեզու գտնել նաեւ Անքարայի հետ: Այդ օրերուն Ռուսաստան որդեգրեց իր այսօրուան քաղաքականութիւնը եւ օգնեց Ատրպէյճանին գրաւելու Արցախի հողամասին երկու երրորդը: Մինչեւ որ Հայաստանի ղեկավարները «գլխի ընկան» եւ վերստին շահեցան Մոսկուայի վստահութիւնը եւ այդ կերպով կնքեցին 1994ի Մայիսեան յաղթանակը:

Պատմական այս օրինակը դաս մը չհանդիսացաւ Փաշինեանին եւ իր պարծենկոտ գործակիցներուն եւ Հայաստանը յանգեցաւ միեւնոյն արիւնայի արդիւնքին:

Ի դէպ, բոլոր գումաւոր յեղափոխութեանց արդիւնքը եղաւ միեւնոյնը – Ուքրանիան կորսնցուց Տոնպասը, Վրաստանը՝ Աբխազիան եւ հարաւ. Օսեթիան եւ Հայաստանը՝ Արցախը:

Այսօր տակաւին ռուսամէտ նկատուող բարձրաստիճան զինուորականներուն պաշտօնականութիւնը, Սերժ Սարգսեանի, Ռուպէր Քոչարեանի եւ Զօր. Խաչատուրովի դէմ դատական հետապնդումները միեւնոյն անխոհեմ քաղաքականութեան շարունակութիւնն են:

Այս բոլորը ընդգծելով հանդերձ պէտք չէ թերզնահատել նաեւ գոյութիւնը արեւմատամէտ խմբաւորումներու, որոնք կը գործեն պետութենէն անկախ: Անոնց գոյութիւնն ու գործունէութիւնը կը շարունակեն ազդանշաններ ըլլալ Մոսկուային, որ կը գործեն այլընտրանքային քաղաքական ոյժեր Հայաստանի մէջ:

Օրինակ Ազգային ժողովրդական բեւեռը որ կը համախմբէ Սասնա ծռերն ու Եւրոպական կուսակցութիւնը: Միւս կողմէ Արմէն Բաբաջանեանի գլխաւորած Յանուն Հանրապետութեան խմբաւորումը կազմուած է լուրջ ու մտաւորական տարրերէ: Առաջինը՝ բացալայտ կերպով, իսկ երկրորդը աւելի թաքուն կերպով կը ջատագովէ Հայաստանի յարումը ՆԱԹՕին եւ Եւրոպական Միութեան: Գործնականին մէջ անհեռանկար ձգտումներ ըլլալով հանդերձ՝ աւելորդ չէ անոնց գործունէութիւնը: Կը բաւէ ՆԱԹՕի եւ Եւրոպական Միութեան կազմերէն ներս դիտել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութիւնները, կամ անոնց նկատմամբ գլխաւոր ոյժերուն յարաբերութիւնը, եւ եզրակացութեան յանգիլ: Այնքան ատեն որ ՆԱԹՕի կազմէն ներս հզօր Թուրքիա մը գոյութիւն ունի, բոլոր այլ պետութեանց շահերը կը ստորադասուին Թուրքիոյ շահերուն մօտ: Եւ Հայաստան Յունաստանէն աւելի բարելաւ կարգավիճակ մը չի կրնար ունենալ:

Պետութիւնները կը յարգեն ոյժը – քաղաքական, տնտեսական, ռազմական – անոնք իրենց քաղաքականութիւնը չեն ճշդեր համակրանքներով կամ խղճահարութեամբ: Այսօր Իսրայէլի հարեւաններէն ոչ մէկը կը սիրէ զայն. սակայն, բոլորն ալ կը պատկառին անոր ոյժէն եւ ըստ այնմ կը դասաւորեն իրենց քաղաքականութիւնը: Նոյնն է պարագան Թուրքիոյ. ոչ մէկ երկիր, նոյնիսկ՝ դաշնակից երկիր կը համակրի Անքարային: Սակայն, բոլորն ալ կը վախճան անոր անբարտաւան ոյժէն:

Ուրեմն, հայութիւնը եւ Հայաստանը պէտք է անցեալի մէջ թողուն «հայասէր»ներու եւ «հայատեաց»ներու չափանիշները եւ կառչին միայն իրապաշտութեան ու ձգտին միայն ոյժին: Այո՛, միայն ոյժին:

Պատասխանատու խմբագիր՝	Երուանդ Ազատեան (Տիբորյոյ)
Գործադիր խմբագիր՝	Յակոբ Վարդիվառեան (Նիւ Ջորգի)
Խմբագրական Կազմ	
Տոբթ. Յարութիւն Արզումանեան	(Մոնթրէալ)
Յակոբ Աւետիքեան	(Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան	(Պէյրուք)
Զաւէն Գրիգորեան	(Վիէննա)
Վաչէ Սեմերճեան	(Լոս Անճելէս)
Հասցէ	
Baikar Association Inc. 755 Mt. Auburn Street Watertown, MA 02472 U.S.A. E-mail: baikarweekly@gmail.com Tel: 1-201-406-9771 Fax: 1-201-661-8722	

Մեր իմաստութեան դարաշրջանը

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Ստեղծուած քաղաքական խառնաշփոթը, որն այսօր իշխում է Հայաստանում, թեւակոխել է «իմաստութեան դարաշրջան»: Այդ քառուս խեղդում-կորչում է ամեն մի իրատեսական խօսք: Խելացի երեւալու համատարած ցանկութեան մէջ խեղաթիրում ու միախառնում են բոլոր գոյները: Երկիրը վերածուել է խաղատախտակի, որի վրայ առկայ են բազմազոյն խաղաքարեր եւ հնարաւոր չի հասկանալ ով ում դէմ եւ յանուն ինչ է խաղում: Բանը հասել է այնտեղ, որ նոյնիսկ Իլիւս Ալիւսն է իրեն միջազգային «խաղացող» կարծում եւ մեր մասին քմծիծաղով ու յոխորտանքով է արտայայտում: Հայ արտաքին քաղաքական մտքի հիմքը կրկին հակաթուրքականութիւնն է, իսկ ներքաղաքականինը՝ իշխանութեան հասնելը եւ այն պահելը: Թէ երբ այս ամենը վերջ կը գտնի եւ կը սկսուի մեր պատմութեան իրօք իմաստութեան դարաշրջանը, դժուարանում եմ ասել: Սակայն յստակ է՝ այս օրերի իրողութիւնները վկայում են, որ մենք գտնուում ենք մի կարեւոր կէտ-հանգրուանում, որից յետոյ անպայման կեանքը փոխուելու է: Կրկին մեզ համար առարկայական է դարձել այն պարզ աքսիոմը, որ թուրքերը հասկանում են միայն ոյժի լեզուն եւ դա գիտի ամբողջ աշխարհը: Գաղտնիք չի նաեւ, որ պատմական աւանդութեամբ նրանց պետք են մեր հողերը, փողերը եւ աղջիկները: Նրանք հասկացան, որ վենքով ու փողով (դաւաճանով) կարող են հայերին յաղթել ու ստիպել, որ հայը փախչի խուճապահար: Սրանք կրկին հայի արեան հոտ են առել եւ չեն հանգստանալու, աշխարհի որ մասում հայ բռնեցին, արիւնը խմելու են: Մենք պետք է խելքի գանք, քանի դեռ առիթ կայ, թէ չէ կրկին թէ՛ երկրի ներսում, թէ՛ դրսում յայտնուելու ենք թուրքի երախում ինչպէս դա եղաւ մէկ դար առաջ: Իսկ այս իրավիճակը մէկ օրում չառաջացաւ:

Դեռ 2018-ի Ապրիլից առաջ էր այս աղետը հասունանում: Ընդհանրապէս դժուարին եւ դաժան ծնող է եղել մեզ համար մեր պատմութիւնը, քանի որ դարեր շարունակ մեզ դրել է բարբարոս ժողովուրդների ոտների տակ: Իսկ սովորաբար ոեւէ բան եթէ ոտնատակ է ընկնում եւ չի մեռնում, այլանդակում է, դառնանում ու փշանում: Այդպէս դառնանում ու դաժանանում է նաեւ մարդը, նրա հոգին, միտքը, ու ներքին դառնութիւնն սկսում է աստիճանաբար դուրս տալ, յայտնուել ե՛ւ աչքերում, ե՛ւ դէմքին, ե՛ւ խօսքերում, ե՛ւ գործերում, ամեն տեղ, ամեն ասպարեզում, ու ամբողջ կեանքը դարչնում է դառն ու դաժան: Բայց այս տեսակ կեանքն էլ է ունենում մշակոյթ, յառաջադիմութիւն, մամուլ, գրականութիւն, դպրոց եւ նոյնիսկ՝ բարեգործութիւն: Սակայն այդ բոլորը ներսից ճնուի կերած պտուղի նման են եւ եթէ մենք ունենք ազգային իմաստութիւն, հոգու արիութիւն եւ առողջ քնազդներ, անկարելի է աչքներս փակենք եւ չզգանք, որ մեր հոգին շատ է դառնացած, մեր ներքին մարդը շատ է փչացած, եւ դրա դէմ կռուելու ու առողջանալու առաջին պայմանը մէկն է՝ անկեղծ խոստովանենք ու ճանաչենք մեր դժբախտութիւնը: Իսկ այդ փրկարար գիտակցութեանը կը հետեւեն ինքնակատարելագործութեան բարձր ցանկութիւնն ու ազնիւ գործը:

Բառացի չեմ յիշում, բայց մօտաւորապէս թումանեանական հանճարեղ այս բանաչեւումները, որոնք նա արել է դեռեւս 1910 թուականին, երբ մեզանից ոչ մէկը ծնուած չէր, բայց նոյնանուն հիմնախնդիրները կային: Յաւն այն է, որ 1910-ից այս կողմ այդպէս էլ «էդ փրկարար գիտակցութեանը» չեկանք ու դրան չհետեւեցին «ինքնակատարելագործութեան բարձր ցանկութիւնն ու ազնիւ գործը»: Այսինքն՝ փաստօրէն մենք ընդամենը հետեւանք ենք: Սակայն սա շատ վտանգաւոր բացատրութիւն կարող է լինել եւ սրանով կարելի է արդարացնել ամեն մի ստոր քայլ:

Այնինչ հարկաւոր է ամեն հնարաւորն անել իրավիճակը շտկելու համար: Իսկ դրա առաջին քայլը պետք է լինի պարզել այդ հիմնախնդրի իրական պատճառները, գալ «փրկարար գիտակցութեանը», որին կը հետեւեն «ինքնակատարելագործութեան բարձր ցանկութիւնն ու ազնիւ գործը»:

Ակամայ հարց է առաջանում. այ պատմութեան ճիճուզ ո՞վ քեզ թոյլ տուեց հարազատ պաւակներիդ հարամ հացով կերակրել, որ էլ նրանք քեզ պէս ճիճու մեծանան ու ծնողի հաճոյքը շարունակելով երկիրը աղբանոց սարքեն եւ հասուն տարիքում քեզ անիծեն ներկայ անճար վիճակի համար: Իսկ այսօր, երբ յայտնուել ենք այս քառս-դժոխքում եւ սահմոկեցույցիչ իրականութիւնն իր ողջ էութեամբ մերկայցել է մեր առաջ, միթէ պարզ չէ, որ Թումանեանի աղաղակը տեղին էր: Ակնյայտ է, որ օտարի դարաւոր տիրապետութիւնից մեր ժողովուրդը բարդոյթաւորուել է թերարժէքութեան ախտով, որից դուրս բերելն այնքան էլ հեշտ գործ չի ու Բաղրամեանում վրաններ դնելով դժուար թէ գլուխ գայ: Անհրաժէշտ է մատնանշել այն անհրաժէշտ ճանապարհը, որն իրօք կը բերի մեր վթարուած պետականութեան ամրապնդմանը:

Այսօր երկրում ստեղծուել է խառնաշփոթ իրավիճակ: Իշխանական լծականերին տիրող «Իմ քայլը» չունի յստակ հայեցակարգ: Հիմնականում իշխում են Նիկոլ Փաշինեանի քաղաքական հակասական դիրքորոշումները, որոնք ինչպէս նախկինում այնպէս էլ այժմ դրսեւորում են բոլոր ոլորտներում: Յաւալի իրողութիւն է նաեւ այն, որ պատերազմից յետոյ աւելի շատ պայքար է մղում ապացուցելու, թէ ո՞վ է մեղաւոր մեր չախողումների ու պատերազմը տանով տալու հարցերում: Սառը, հաշուենկատ ու մասնագիտական վերլուծութիւնների փոխարէն, ցաօք, ամենուրեք մեր պետական քաղաքական մտքի վրայ շարունակում է իշխել զգացմունքայնութիւնը: Կարեւորում է յատկապէս հայրենասէր լինելուն համարժէք հակաթուրքական կեցուածքը, որը թէեւ տրամաբանական է այս օրերի համար, բայց ոչ հեռանկարային: Իսկ քաղաքական բոլոր բեւեռների համար այս պահին ամենաարդիւնաւետ քայլը դէմ դիմաց նստելն ու խօսելն է թէ՛ միմեանց եւ թէ՛ թշնամու հետ, որը միայն յարգանքի պգացմունք կարող է ծնել մեր նկատմամբ: Թէ չէ՝ ամպագորգոռ յողորտալը կամ սփիւռքի մօտ հայրենասէր երեւալը, քաղաքական առումով

ՍՈՒՐԷՆ Թ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ, ՓՐՈՖԵՍՈՐ

չի կարող արգասաբեր լինել: Կարեւոր դերակատարութիւն կարող էր ունենալ ՀՀ նախագահը, եթէ իրապէս իր «տեղում լինէր»: Ոեւէ քաղաքական ոյժին՝ վերջինս իշխանաւոր կամ ընդդիմադիր, աջակից երեւալով հետաքրքիր, բայց ոչ արդիւնաւետ դիրքորոշում ունենալով ՀՀ ներքաղաքական եւ արտաքին քաղաքական իրավիճակի նկատմամբ նա խառնում է բոլոր ու ամենքի խաղաքարտերը, սակայն դրանից իրականում ոչ որ չի շահում: Մի դէպքում՝ երբ նոյեմբերի 10-ից յետոյ ծնուեց Փաշինեանի հրաժարականի պահանջը, նա միացաւ դրան, ապա՝ հրաժարուեց: Անմիջապէս չստորագրեց Գերագոյն Հրամանատարութեան պետի հրաժարականը՝ սակայն հետագայ պահուածքով իրականում հաստատեց վարչապետի որոշումը եւ այդպէս բոլոր մնացած բոլոր դէպքերում: Հարց է առաջանում արդեօ՞ք ճիշդ մարտավարութիւն է սեփական ժողովրդի հետ դիւանագիտութիւն խաղալը:

Նկատենք, որ ամբողջական, խորքային պատճառահետեւանքային կապերի ոչ լիարժէք բացայայտումներով առաջ քաշուող ընդդիմադիրների արտաքին եւ ներքին քաղաքական հայեցակետերը եւս գրեթէ ոչնչով չեն տարբերում իշխող ոյժի հայեացքներից: Յստակ է մէկ բան, որ նրանք դնում են վարչապետի հրաժարականի հարց, բայց չեն հասնում յաջողութեան: Իսկ չհասնելու պատճառը մեր կարծիքով այն է, որ հրաժարականի հարցը միաժամանակ չի բերում այն քաղաքական կեցուածքի այլընտրանքը, որն ունեն իշխանութիւնները: Նրանց հիմնական պահանջը պարտուած վարչապետի հեռանալն է, որի կողքին աքսուրդային է դառնում, որ պարտուած զօրահրամանատարը պետք է մնայ: Նրանց պահանջներում բացակայում են այն արտաքին քաղաքական հիմնական հայեցակետերը, որոնք բխում են մեր պետականութեան պահպանման եւ աստիճանական ամրապնդման շահերից:

Իրավիճակը ներկայացնելուց ու քննադատական դիտարկումներ կատարելուց պատ փորձենք ներկայացնել մեր պատկերացումներն այս դժուարին ու վճռորոշ իրավիճակից դուրս գալու համար: Բոլոր թեր եւ դէմ, դրական ու պախարակելի դրսեւորումներին տեղեակ լինելով՝ շարունակում եմ պնդել, որ այժմ եւ տեսանելի ապագայում «աշխարհը շուտ տալու յենակետը» սկսած Իսրայել օրու կողմից մեր չգտումների ուղղութիւնը դէպի հիւսիս թեքած մեր միակ պոտենցիալ դաշնակից Ռուսաստանն է: Այն Ռուսաստանը, որը լաւ թէ վատ, մշտապէս եղել է Հայաստանի կողքին կանգնած եւ մենք բարձր ենք գնահատում մեր ռազմավարական դաշնակցի հետ յարաբերութիւնները: Այս պատերազմից յետոյ հայերի մի մասը գոհունակութեան, միւս մասն էլ՝ դժգոհութեան խօսքերով հանդէս եկան Ռուսաստանի հասցէին: Մանրամասները կը քննարկուեն ապագայում՝ ժամանակի մանրադիտակի ներքոյ, սակայն հարկաւոր է յստակ արշանագրել, որ Արեւմուտքը մատը մատին չտուեց, երբ մենք կրկին յայտնուել էինք ցեղասպանութեան եզրին եւ Ռուսաստանից բացի ուրիշ ոչ մի գերտերութիւն չկանգնեց Հայաստանի կողքին: Աւելին, յաճախ նրանք յայտարարութիւններով էին հանդէս գալիս, որոնցում անթաքոյց հաւասարութեան նշան էր դրում մեր ու մեր թշնամու միջեւ: Միջամտեց միայն Ռուսաստանը: Այո, իր իսկ շահերց ելնելով, բայց միջամտեց ու կանխեց արհաւիրքը: Դա գնահատել է պետք եւ ոչ թէ օտար ափերում փափուկ բազմոյններին նստած ամպագորգոռ բառակոյտերով քննադատել բոլորին անխտիր:

Կայ նաեւ կարծիք, որ հէնց Ռուսաստանը կազմակերպեց այս պատերազմը, որ զօրքեր մտցնէր Արցախ: Դա էլ է հնարաւոր, սակայն առանց պատերազմի էլ հազար ու մի պատճառ կարելի էր յօրինել դա անելու համար, քանի որ ՀՀ-ում ՌԴ-ն ռազմաբազայ էլ ունի, մեր ամենակարեւոր սահմանահատաձններն էլ նա է պաշտպանում: Գրեթէ համոզուած եմ, որ եթէ նոյնիսկ Հայաստանը յաղթէր, միեւնոյն է կը լինէին մարդիկ, ովքեր էլի մի բան կը յօրինէին Ռուսաստանին մեղադրելու համար:

Արդէն երկու-երեք դար հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը ցանկանում է բարեկամ մնալ Ռուսաստանի հետ, որ հայերի մեծ մասը, թերեւս, կուրօրէն վստահում է նրան: Դա լաւ է, սակայն նաեւ՝ վտանգաւոր, քանի որ դա թուլացնում է զգօնութիւնը եւ չի խթանում էլ աւելի շատ աջակցութիւն ցոյց տալու: Հարկաւոր է գիտակցել նաեւ, որ Ռուսաստանը եւս ունի Հայաստանի նման դարերի փորձութիւնը յաղթահարած վստահելի դաշնակցի կարիքը: Միայն թէ անհրաժէշտ է համախմբուած լինել եւ հաստատական: Պետք չէ տուրք տալ այնպիսի վտանգաւոր խաղերին, որոնցից է օտարների կողմից թելադրուած պինուորականութեան համատարած նսեմացման հեռահար ծրագիրը: Յղած ու չեղած մեղքերն ամբողջութեամբ պինուած ոյժերի վրայ բարդելը խիստ վտանգաւոր հետեւանքներ կ'ունենայ, քանի որ բանակի եւ նրա հրամանատարութեան համար ազգային վստահութիւնը չափազանց կարեւոր գործօն է: Անթոյլատրելի է իրավիճակային ու զգացմունքային հարթութեամբ տարուել պետութեան յենասիւններից մէկը թիրախաւորելու գրաւչութեամբ:

Այսօր աւելի քան կարեւոր է, որ, ինչպէս երջանկայիշատակ Կ. Դեմիրճեանն էր ասում, ազատուենք անտեղի շուտ ոգեւորուելուց եւ շուտ էլ հիասթափուելուց, շուտ հաւատալուց եւ յուսախաբուելուց: Լինենք հաւասարակշռուած, խուսափենք անհարկի շտապողականութիւնից: Տիրապետենք շահերը համադրելու արուեստին: Իմանանք, որ ամենալաւ բարեկամն անգամ իր սեփական շահերն ունի եւ դրանք գերադասելի է համարում: Չփրաւորուենք, երբ մեր բարեկամը իր շահերից ելնելով ընկերութիւն կամ բարեկամութիւն է անում նաեւ մեր թշնամիների հետ: Քաղաքականութեան մէջ հեռատես եւ հաստատական լինենք, նաեւ ճկուն:

Նրեան
5-15.03.2021

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԽՈՂԵՐ

ՄԹԱԳՆԱԾ ԱՐԱՔԱԿԱՆ ԳԱՐՈՒՆԸ ՉԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԵՐԵՒՈ՞ՅԹ ԹԷ ԹԻՒԵՐՈՒ ԶՈՒԳԱԴԻՊՈՒԹԻՒՆ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Երոզական ցամաքամասին վրայ, մասնաւորաբար Սովետական Միութեան երբեմնի արքանեակ երկիրներէն ներս, վերջին տասնամեակներուն ծայր տուաւ գոյներու յեղափոխութիւնը: Մղիչ ոյժը ժողովրդային այս շարժումին խօսքի եւ համախմբումի ազատութեան առընթեր՝ պահանջել եւ չեռք բերել Էր տնտեսական բարգաւաճում, ինչպէս նաեւ կեանքի մակարդակի բարձրացում: Սակայն ինչպէս ներկայ կացութիւնը յստակօրէն կը բացատրէ, վարչաձեւի փոփոխութենէն ետք, երբ արեւմտամետ քաղաքական գործիչներ իրենց երկրին դէկը չեռք առին, հասարակ քաղաքացիներուն ակնկալութիւնները ի թերեւ ելան:

2010 թուականի սկիզբին Միջին Արեւելքի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի արաբական երկիրներու պանգուածները իրենց երկիրներուն մէջ տիրող տնտեսական անհաւասարութեան եւ քաղաքական սեղմումներու դէմ ընդվզումի հսկայ ալիք մը յառաջացուցին: Արեւմուտքը այս շարժումը յորջորջեց «Արաբական Գարուն»: Բնականաբար, արեւմուտքին համար չեռնտու Էր բռնատիրական վարչաձեւերուն տապալումը ժողովրդային պոռթկումին հետեւանքով: Արեւմուտքը, արդարեւ, ինքզինք կը ներկայացնէր իբրեւ պայտեանն ու քաջալերողը հակամիապետական վարչակարգերու փլուզումին եւ դեմոկրատական իշխանութիւններու հաստատման: Արագ վերաքաղ մը. 2010 թուականին Թունուսի բռնատիրական վարչաձեւի անկումէն ետք, այսպէս կոչուած յեղափոխութիւններ ծայր տուին Եգիպտոսի մէջ 2011-ին, Յմեն՝ 2011-էն 2012 եւ նոյն տարին Լիպիոյ եւ Սուրիոյ մէջ:

Բարգաւաճման եւ ընկերային հաւասարութեան արշալոյսի փոխարէն, արաբական հորիզոնին վրայ բացուեցաւ անկայունութեան, քաղաքացիական պատերազմի պատուհասը՝ քար ու քանդ ընելով աստիճանաբար դէպի տնտեսական բարելաւում ընթացող այս երկիրները:

Տեսէք թէ ի՞նչ պատահեցաւ Յմենի, Սուրիոյ եւ Լիպիոյ մէջ: Մինչեւ այսօր, քաղաքական-զինուորական անկայունութիւն կը տիրէ այս եռեակ երկիրներէն ներս: Օտար ուժեր, իրենց սեփական շահերէն մեկնած, կործանարար կերպով միջամուխ կ'ըլլան այլ երկիրներու գործերուն, արգելք հանդիսանալով բարոյք լուծումի մը:

«Արաբական գարուն»-ը ծնունդ տուաւ, գործունէութեան դաշտ հայթայթեց իսլամական մուլեգին արմատական ահաբեկչական կազմակերպութիւններու:

Արաբական պահպանողական երկիրներ՝ բողոքի շարժումները իրենց երկիրներու սահմաններէն դուրս պահելու համար առատաձեռնօրէն ֆինանսատրեցին այս երեք երկիրներու քաղաքացիական կռիւները: Օայրայեղ իսլամ պինեալ զօրախումբերու ղեկավարներուն տրուեցաւ ապաստան:

Այս շաբաթ ճիշդ տասնամեակ մը ամբողջացուցած պիտի ըլլայ Սուրիոյ քաղաքացիական պատերազմը: Երկրին 20 միլիոն բնակչութեան աւելի քան 5 միլիոնը գաղթականի ցուպը չեռքին, մարդկային ողբերգութեան հարապատ պատկեր մը կը ներկայացնէին: Հաստատ տուեալներու վրայ հիմնուելով, աւելի քան կէս միլիոն սուրիացիք կորսնցուցած են իրենց կեանքը: Զահալնդիր Թուրքիան, մեղսակցութեամբ Ուաշինկթընի եւ Քրեմլինի հաւանութեամբ 30 քիլոմէթր հողաշերտ մը գրաւած Է Թուրքիա-Սուրիա սահմանի երկայնքին մէկ մասէն: Քաղաքացիական^(*) պատերազմի ամենէն բուռն շրջանին, երբ Հալէպ քաղաքին արեւելեան մասն ու յարակից արուարձանները իսլամ ահաբեկիչներու հսկողութեան տակ կը գտնուին, թուրք գործարարներ Թուրքիոյ կողմէ հովանաւորուող պինեալ ահաբեկիչներու պաշտպանութեան տակ, վերոյիշեալ շրջաններէն կողոպտեցին յատկապէս բարձր որակի հիւսածեղէն արտադրող սարքաւորումներ:

Մարդկային ի՞նչ հեգնանք: Այսօր, սահմանին թրքական կողմէ, գողցուած այս սարքաւորումներով հաստատուած գործարաններուն մէջ սուրիացի պատանիներ կ'աշխատին:

Թէեւ զինուորական գետնի վրայ կացութիւնը կայունացած ըլլալ կը թուի Սուրիոյ մէջ, սակայն երկիրը կը գտնուի տնտեսական անդունդի առջեւ: Դամասկոսի երկու դաշնակիցները՝ Ռուսիան եւ Թեհրանը, որոնք պատժամիջոցներու իբրեւ հետեւանք կաղապող տնտեսական վիճակի մէջ կը գտնուին, անկարող են օգնութեան չեռք մեկնել Սուրիոյ: Սուրիոյ անլուծելի նկատուող

թնճուկը տակաւ կը բարդանայ, երբ նկատի առնուի այն իրողութիւնը, թէ Միացեալ Նահանգներու նորահաստատ վարչակարգը, նախագահ Պայտընի առաջնորդութեամբ սկսած Է կրկնել Օպամայի յանկերգը թէ Պաշտար Ասատ կորսնցուցած Է իր օրինականութիւնը: Ինչպէս Սուրիոյ, նոյնպէս Լիպիոյ մէջ Թուրքիան կը հետապնդէ իր շահերը՝ ծաւալողապաշտական քաղաքականութիւն մը որդեգրելով, Քաթարի կողքին: Թուրքիան սատար հանդիսացած Է իսլամ խմբաւորումներու Լիպիոյ մէջ: Սակայն անցեալ տարուան ընթացքին երբ Թրիփոլիի մեկուսացած այսուհանդերձ միջազգային ճանաչման արժանացած իշխանութիւնները կատարեալ պարտութեան ետին կը գտնուէին, չկարենալով դիմադրել Լիպիոյ Ազգային բանակի միաւորներուն, զօրավար Հաֆթարի զլխաւորութեամբ, Թուրքիան զինուորական կտրուկ միջամտութեամբ փրկեց կացութիւնը: Այնուհետեւ ծունկի եկած Թրիփոլիի իշխանութիւններուն, Անքարան յաջողեցաւ տնտեսական, զինուորական եւ մշակութային համաշայնութիւններ ստորագրել տալ: Այսօր փաստօրէն, Ափրիկէի քարիւղով ամենահարուստ երկիրը, Թուրքիոյ ազդեցութեան տակ ինկած Է: Սակայն անհրաժեշտ Է աւելցնել թէ լիպիացի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը արգահատանքով կ'արտայայտուի Թուրքիոյ նկատմամբ:

Վերջին շաբթուան ընթացքին, շուրջ ինը տարիներու պինեալ բախումներէ եւ մտահոգիչ անկայունութեան հանգրուաններէ անցնելէ ետք, Լիպիան Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան անվիատ միջնորդութեամբ, վերջապէս յաջողեցաւ միացեալ կառավարութիւն մը կազմել:

Նորանշանակ վարչապետը բացայայտօրէն թրքամետ ըլլալով հանդերձ, հաւանաբար յաջողի Լիպիան կայունացնել:

Եգիպտոսի առաջին նախագահ Կամալ Ապտըլ Նասըր ծնած Էր 1918 թուականին:

Ան իշխանութեան վրայ մնաց 18 տարիներ: Իշխանութեան տիրացաւ 1952-ին: Նախագահ Նասըր իր մահկանացուն կնքեց 52 տարեկանին:

Սուրիոյ նախկին նախագահ Հաֆէզ Ասատ ծնած Էր 1930 թուականին:

Ան իշխանութեան վրայ մնաց 30 տարիներ:

Պետական հարուածով իշխանութեան հասաւ 1970 թուականին:

Նախագահ Հաֆէզ Ասատ (հայերու բարեկամ) իր մահկանացուն կնքեց 70 տարեկանին:

Իրաքի նախագահ Սատտամ Հիւսէյն ծնած Էր 1937 թուականին:

Ան իշխանութեան վրայ մնաց 37 տարիներ:

Սատտամ Հիւսէյն զինուորական յեղաշրջումով իշխանութեան հասաւ 1969-ին:

Ան իր մահկանացուն կնքեց 69 տարեկանին: (Կախաղան հանուեցաւ ինքզինքը (օրինաւոր՝ նկատող դատարանի մը կողմէ, որուն գլխաւոր դատախազը քիւրտ մըն Էր):

Լիպիոյ նախկին միապետ Մուամմար Քատտաֆի ծնած Էր 1942-ին:

Ան իշխանութեան վրայ մնաց 42 տարի:

Լիպիացի ղեկավարը պետական հարուածով իշխանութեան տիրացաւ 1969-ին:

Քատտաֆի իր մահկանացուն կնքեց 69 տարեկանին (խոշտանգուեցաւ խուճապահար ամբոխի կողմէ):

Նիւ Եորք

**) Ծանօթ խմբ. Այս պատերազմները «քաղաքացիական կռիւ կամ պատերազմ» որակելը կը նպաստէ ճիշդ պանոնք հրահրողներու շահերուն: Թէ Սուրիոյ եւ թէ Լիպիոյ պատերազմները դուրսէն ծրագրուած ներխուժումներ էին. առաջին արշաւանքէն ետք անբաժնութիւնը շարունակելու համար Թուրքիոյ կողմէն ներածուեցան ահաբեկիչներու խումբեր:*

Հաֆէզ Ասատ

Պաշտար Ասատ

Մուամմար Քատտաֆի

Սատտամ Հիւսէյն

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ ՄԱՐԱԼ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ. ՆՈՐ ՅՈՅՄԻ ՊԱՏՈՒՀԱՂՆ,ԹԷ ՊԱՏՐԱՆՔ

(Գերեվարուած եւ ապատուած հայուհին պատասխանեց «Պայքար»ի աշխատակիցի հարցումներուն)

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՄԱՊՕ ԱՐԵԱՆ

Մինչ Ատրպէյճան ամենաբարձր մակարդակի վրայ կը շարունակէ ստել, անդին Հայաստանի բերանով Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարարի մամլոյ խօսնակ Աննա Նաղդալեան կը յայտարարէ, որ Պաքուի մօտ կան 188 հայ ռազմագերիներ:

Պաքուն հնչած ստուերէն եւ Երեւանի կողմէ պատշաճ հակադարձութիւններէն հեռու, հայկական բանակի գերիներու խնդիրը կը շարունակէ մնալ թեժ եւ օրակարգային:

Հասկնալի է այդ, որ պաշտօնական Երեւան, գլխաւորութեամբ Նիկոլ Փաշինեանի շատ ստորապոյցիչ համաձայնութիւն մը ստորագրեց անցնող Նոյեմբերին, սակայն անհասկնալին այն է, որ Երեւանի կողմէ տրուած այսքան մեծ պիջումներուն պուգահեռ, ինչու Հայաստան չկարողացաւ ապահովել իր բոլոր պաւակներուն արժանապատիւ տունդարձը:

Ըիշդ է, որ պատերապմէն ետք եղան ռազմագերիներ, որոնք հայրենիք վերադարձան, բայց վերքը տակաւին բաց է ու կը կոտտայ:

Միջազգային հանրութիւնը, ի տես այս աւելի քան անմխիթար վիճակին, նոյնպէս լուռ է:

Լուռ է, ինչպէս որ լուռ էր այն օրերուն, երբ Պաքու թիրախ կը դարձնէր Արցախի անվերջ բնակիչներու շրջանները, եկեղեցիներն ու նոյնիսկ հիւանդանոցները:

Այս դաժան պատկերին դիմաց մարդ յաճախ կը հասնի այն եզրակացութեան, որ Հայաստանի կողմէ գործուած մեղքերն այնքան մեծ են, որ ամբողջ աշխարհը համաձայնած է, կերպով մը

պատժել մեր փոքրիկ երկիրը:

Գրածս պզտիկան պեղում մը չէ, այլ իրականութեան թանձր եւ սեւ մասը:

Դաշնակիցի, թշնամիի, բարեկամի, հարեւանի, ճանապարհի, ատելութեան եւ հաշիւի բոլոր տեսակի գործօնները մէկ կողմ ու այն ողբերգութիւնը, որուն դռներուն առջեւ դրուեցաւ Հայաստանի հայութիւնը (այդ մեծ ցարդ պզտիկ իր մորթին վրայ)՝ այլ կողմ:

Ու տակաւին այս բոլորէն անդին ամենատխուրն այն է, որ մինչեւ այս տողերուն գրուիլը, հայաստանցիներու համար, տակաւին յստակ ու լուսաւոր ճանապարհ մը չուրուագծուիր:

Փութին եւ Էրտողան կը խօսին միասին նոր Կովկաս մը կազմելու մասին, Ալիեւ կը սպառնայ Սիւնիքն ու Երեւանը իւրացնել, Իրան կը խօսի վիրաւորած բարեկամի դիրքերէ, Վրաստան կը դիտէ, Եւրոպա կը խուսափէ, իսկ Միացեալ Նահանգներ, կարգ մը աղօտ նշաններ ցոյց կու տայ Կովկասեան ընդհանուր աւազան դարձեալ վերադառնալու մասին, իսկ մենք հայերս, մեր բախտը անիծելէ անդին չերթալով մտած ենք ներ-քաղաքական պայքարներու մեծ յորձանուսին մէջ, ու վերքերը բուժելու մասին մտածելէ աւելի անցած ենք իրար խարապանելու սեւ գործին, նաեւ այն պատճառով, որ երկրի ընդհանուր եւ գլխաւոր պօրահրամանատար՝ Փաշինեանը կը մերժէ իր ուսերուն դրուած սխալները ընդունիլ, եւ կ'ուզէ, կամ կը փորձէ այնպէս ներկայանալ, որ կարծեք ոչինչ եղած է Հայաստանի մէջ:

Այս բոլորէն անդին եւ վերադառնալով այսօրուան գլխաւոր թեմային, ըսեմ, որ անցնող օրերուն հայկական ընդհանուր օրակարգին վրայ մեծ տառերով դարձեալ մէջտեղ կու գար գերիներու հարցը, երբ լիբանանահայ Մարալ Նահարեան ամիսներ Պաքուի պետաններուն մէջ մնալէ ետք կը վերադառնար իր ծննդավայր՝ Պէյրութ, այդպիսով ալ յոյսի փոքր պատուհան մը բանալով հայ ռազմագերիներու ասֆալթով պատուած մեծ եւ սեւ դրան մէջ:

Մմեն պարագայի տակ, աւելի մօտէն հետեւելու համար Մարալի վիճակին եւ իմանալու անոր ապրած ողիսականը, կարողացայ յատուկ՝ «Պայքար»ի համար հեռավար կապով պրուցել՝ Մարալ Նահարեանին հետ:

Ստորեւ մեր պրոյնք ամբողջութեամբ:

- Յարգելի Մարալ, ի՞նչ պայմաններու տակ գերեվարուեցաք:

Հապի Շուշի հասանք, մեզ (մեզ ըսելով Մարալ նկատի ունի իր նշանած՝ Վիգէն Եօլճեքեանը) շրջապատեցին պիւտուրներ, հարցուցին ուրկէ՞ք, ըսինք Երեւանէն կու գանք, ըսին ինչու համար, պատասխանեցինք, որ մեր ապրանքները Շուշիի մէկ հիւրանոցը կը գտնուին, պիտի վերցնենք. անձնագիրները ուզեցին, հեռաձայնները առին, դրամապանակները առին, ինքնաշարժին բանալիները առին, եւ մեզի ինքնաշարժէն իջեցուցին:

Մեզի ըսին, կը ստուգենք եթէ մեր հետ հարցեր չունիք, չեպի ետ կ'ուղարկենք Երեւան, բայց երբ հեռախօսները բացին եւ տեսան Վիգէնին կամաւոր եղած նկարները, ըսին որ դուք ահաբեկիչներ ք, չենք կրնար չեզ ազատ չգել: Նախ Վիգէնին լաւ մը ծեծեցին, եւ փորձեցի միջամտել, որպէսզի շատ չվնասեն, բայց ես ալ հարուած ստացայ... երեւի պետք չէր միջամտելի, պիս հեռացուցին, մէկ կողմ քաշեցին, ապա մեզի ճիւղ ինքնաշարժի մէջ դրին ու Ատրպէյճան տարին:

- Ճանապարհի ընթացքին, ի՞նչ էին ձեր պզտումները, ի՞նչ կը յիշէք, ի՞նչ կրնաք պատմել:

Շատ մեծ վախ անցուցի: Նախքան Ատրպէյճան հասնիլը ճամբան, մեզ ուրիշ ճիւղ մը փոխադրեցին. աչքերս բաց էին, բայց Վիգէնին աչքերը փակած էին: Այդտեղ տակաւներով նախ կար, երբ ինքնաշարժին պատուհաններն ու դռները փակեցին, եւ մտածեցի՝ «հիմա մեզի ողջ ողջ պիտի այրեն», ճիշդը շատ վախցայ եւ մտածածս ալ յայտնեցի Վիգէնին:

- Իսկ անկէ ետք, ո՞ր տարին չեզ, ինչպէ՞ս բաժնուեցաք Վիգէնին:

Մտաքին 8 օրը ես ու Վիգէնը նոյն տեղն էինք, պիւտուրական բանտ մըն էր, այնտեղ երկրորդ հարկաբնութիւն եղաւ: Վիգէն խոստովանած էր, որ ինք կամաւոր է, իսկ ես չէի ըսած այդ բոլորը: Տեսան որ մենք նոյն բաները չենք խօսիր ու անգամ մըն ալ հարցաքննեցին: Կ'ուզէին որ ամեն ինչ պատմենք, բայց երբ չէինք պատմեր, աւելի կը ճնշէին մեր վրայ:

- Եւ վերջը Վիգէնին ո՞ր տարին, ի՞նչ կը յիշէք:

Անկէ ետք, նորէն միասին էինք, մեզ երկրորդ բանտ մը տարին, եւ այնտեղ Վիգէնը խոստովանեցաւ իրականութիւնը: Բնիչը մօտեցաւ ինծի եւ սպառնաց որ ես ալ իրականութիւնը խոստովանիմ: Ըսաւ որ մեր քով դուն ալ Վիգէնին չափ յանցագործ ես: Նս ալ ստիպուած իրականութիւնը պատմեցի, որ Վիգէնը կամաւոր գացած էր Արցախ:

- Յետոյ ո՞վ կապուեցաւ ձեր հետ, ի՞նչ ըսին: Այդ դժուար պահերուն ի՞նչ կը մտածէիք:

Իմ քով «Միջազգային կարմիր խաչ»էն երկու կիներ եկան, մէկուն անունը Լորանս էր, միւսին՝ անունը Տինարի, շատ ազնիւ կիներ էին, եւ հետս կարճ հարցապրոյց մը ըրին: Ուզեցին, որ նամակ գրեմ պաւակներուս, եւ գրեցի այդ նամակը: Անոնք ինծի յոյս տուին ըսելով, որ անպայման հոսկէ դուրս կ'ելլես, որովհետեւ ես բոլորովին յուսահատ էի, բայց անընդհատ Աստուծոյ կ'աղօթէի, խնդրելով «Աստուած դիմանալու համար ինծի ոյժ եւ կարողութիւն տուր: Նս միայն քեզի կը վստահիմ»:

- Ընաւ կը ծեծէի՞ն չեպի: Եւ Վիգէնի հեռանալէն ետք, որեւէ լուր ստացա՞ք իրմէ:

Ոչ չէին ծեծեր, շատ նորմալ կը վարուէին հետս: Թերեւս իմ թրքերէն գիտնալս շատ օգնեց, որ այդպէս վարուին հետս: Անշուշտ այդ չի նշանակեր, որ լաւ կը վարուէին, այլ սովորական: Մեր երրորդ բանտ երթալէն ետք, Վիգէնէն բաժնուեցաւ եւ այլեւս բնաւ պինք չտեսայ: Չորս ամիս գերեվարութենէն ետք, երբ ազատութիւնս տուին, հարցուցի Վիգէնին մասին: Ըսին թէ իր մասին տեղեկութիւն չենք կրնար տալ, քանի որ ինքը այս քու գտնուած բանտիդ մէջ չէ:

- Երբ որ եկան չեպի բանտէն հանելու, կը հաւատայիք, որ պիտի ազատիք:

Նս մինչեւ վերջին վայրկեան դեռ չէի հաւատար, որովհետեւ երեք անգամ «Թորոնա»-ի համար հետապօտութիւն ըրին, բայց բանտէն չհանեցին: Յետոյ ըսին, որ օդանաւի տոմսակի հարց եղած է, նաեւ անցագիրի (վիզա)-ի հարց: Կ'ուզէին պիս Թուրքիա դրկել քրոջս մօտ, մէկ շաբաթ պինքը տեսնելու համար եւ յետոյ Լիբանան երթալու, բայց երեւի Թուրքիա մուտք գործելու արտօնութիւն չստացան: Յետոյ ուղղակի Լիբանան ուղարկեցին, բայց քիչ մը ժամանակ առաւ: Երեքշաբթի առտու եկան եւ վերջապէս ըսին, հաւաքուիր, պիտի երթաս:

- Ատրպէյճանի մէջ գտնուող հայ ռազմագերիներուն մասին որեւէ տեղեկութիւն ունի՞ք:

Տեղեկութիւն բնաւ չունիմ, եւ ոչ մէկը կը տեսնէի: Ոչ պիս մէկուն ցոյց կու տային, ոչ ալ ես ուրիշները կը տեսնէի: Վստահ եմ, որ բոլորն ալ ինծի պէս, իրենց անհատական բանտը ունենին, իրար քով մարդ չէին դներ, որպէսզի տեղեկութիւն առնել-տալ չըլլայ:

- Վերջին խօսք մը, ի՞նչ կ'ըսէք:

Նախ եւ առաջ «Միջազգային կարմիր խաչ»ին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, որ աշխատեցան պիս ազատելու համար, նաեւ Լիբանանի «Կարմիր խաչ»ին: Շնորհակալութեան խօսք Լիբանանի Արտաքին գործոց նախարարին եւ մեր երեք հայկական կուսակցութիւններուն, որոնք չեռք չեռքի տուին եւ իմ ազատութեանս համար աշխատեցան: Նաեւ շնորհակալութեա խօսք բոլոր այն անյայտ անձերուն, որոնց թէւ չեմ ճանչնար, բայց վստահ եմ որ, ազատուելուս մէջ մեծ դեր մ'ունեցան:

Երեւան

«ՄԻՐԻԱՀԱՅԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»

**ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՆԵՐԳԱՂԹԱԾ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՈԼՈՐՏՈՒՄ
(2013-2018 թթ.)**

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

2011 թ. Մարտից Սիրիայում իսլամիստ ահաբեկիչների ծառայած ռազմական գործողությունների սաստկացմանը պուզընթայ շուրջ 22.000 սիրիահայ է ժամանել Հայաստան: Նրանք, ի շարք բազմաթիվ արժանիքների, իրենց հետ բերել են նաև «չեռնարկատիրական ոգի, նորարարական մտածելակերպ եւ նոր կեանք սկսելու անկողնում կամք»՝ դրանով իսկ բարենպաստ պայմաններ ստեղծելով ինչպես իրենց կենսամակարդակի բարելաման, նոյնպես եւ Հայաստանի տնտեսության վարգայման համար:

Հայաստանում սիրիահայ մեր հայրենակիցների թուի ստուարացմանը պուզընթայ երկրում պետական կառույցների կողքին միջազգային եւ սփիւռքեան կազմակերպությունները եւս չեռնամուխ են եղել նորեկների ներդրւոյ Հայաստանի տնտեսության վարգայմանն ի նպաստ օգտագործելու խնդրի իրականացմանը:

Արդէն 2012 թ. Նոյեմբերից ՀՀ Էքոնոմիքայի նախարարութեան կողմից գործող Հայաստանի Փոքր եւ միջին չեռնարկատիրութեան վարգայման ազգային կեդրոն հիմնադրամը (ՀՀ ՓՄՁ ՉԱԿ) նախաչեռնել է «Աջակցութիւն սիրիահայերին» ծրագիրը, որի շրջանակում պարբերաբար կազմակերպուում են դասընթացներ սեփական գործ հիմնել ցանկացող սիրիահայերի համար, ներկայացուել են Հայաստանում չեռնարկատիրական գործունեութեան առանձնայատկութիւնները, գործող հարկային, մաքսային օրէնսդրութիւնները: Ստեղծուել է սիրիահայերի տուեալների պարբերաբար համալրուող հիմնապաշար (բազա), բացայայտուել են նրանց կարիքները, յստակեցուել հետագայ անելիքները: Սեփական գործ հիմնել ցանկացող սիրիահայերի համար իրականացուել է սկսնակ գործարարների աջակցութեան ծրագիր, որտեղ ծանօթացրել են Հայաստանում չեռնարկատիրական գործունեութիւն ծաւալելու պայմաններին: Մասնակիցները չեռք են բերել բիզնեսի ծրագրումի համապատասխան գիտելիք, արտօնեալ վարկ ստանալու նպատակով կազմակերպութեան մասնագետների օգնութեամբ կազմել պիւնէս-փլան: Ծրագիրը շարունակական բնոյթ է կրել:

Արդէն 2013 թ. Մայիսին ՀՀ Փոքր եւ միջին չեռնարկատիրութեան վարգայման ազգային կեդրոնի պատասխանատուների եւ մի խումբ սիրիահայ գործարարների նախաչեռնութեամբ հիմնուել է «Սիրիահայ գործարարների միութիւն» (ՍԳՄ) անուանումով խորհուրդը, որի հիմնական նպատակն էր՝ «սիրիահայ գործարարների շահերի պաշտպանութիւնը, նրանց տնտեսական համալրման բարելաւումը, ինչպես նաեւ նրանց կարիքների բաւարարումն ու աջակցութեան ծրագրերի իրականացումը»՝ խորհրդատուութեամբ եւ իրաւաբանական ծառայութիւններով:

Անել ամեն ինչ, որպէսզի ակտիւ, գործունեայ սիրիահայերը մնան Հայաստանում»:

Ծուռով՝ 2016 թ. Յունուարին, «Սիրիահայ գործարարների միութեան» անդամների նախաչեռնութեամբ որոշուել է կազմակերպութիւնը վերանուանել «Սիրիահայերի միութիւն» հասարակական կազմակերպութիւն (ՍՄ ՀԿ), որը պետք է շարունակել նախանշուած աշխատանքն աւելի գործուն եւ կեդրոնացած չեւով: Կազմակերպութեան հիմնադիրների համար սկզբունքային հարց էր, որպէսզի նախագահը սիրիահայ լինէր: Ուստի եւ «Սիրիահայերի միութեան» նախագահ է ընտրուել Ներսէս Գեւօն: «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ի հիմնական նպատակ է Հայաստանում սիրիահայերի տնտեսական ընդգրկումը եւ հայրենադարձութեան խթանումը: ՀԿ-ն կոչուած է լուծել «գործարար սիրիահայերի խնդիրները», իրականացնել խորհուրդներով օգնել նրանց վարգայնելու իրենց չեռնարկատիրական գործունեութիւնը, համագործակցութեան կարողութիւնները՝ առաւելագոյնս նպաստելով Հայրենիքում սիրիահայերի ինտեգրմանը եւ արտագաղթի կանխմանը:

«Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ը սկզբում սերտ գործակցել է նաեւ Գերմանիայի միջազգային համագործակցութեան ընկերութեան (ԳՄՀԸ - GIZ, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH), իսկ 2018 թ.-ից՝ ՄԱԿ-ի Գաղթականների հարցերով գերագոյն յանձնակատարի գրասենեակի (ՄԱԿ ՓԳՀ - UNHCR) հետ՝ իրականացնելով սիրիահայերի ընկերային դրութեան բարելամանն ու Հայաստանում նրանց ինտեգրմանը միտուած ծրագրեր:

Սիրիահայերի հետ տարբեր ժամանակներ աշխատել են հետեւեալ հաստատութիւնները՝ ՀՀ տնտեսական վարգայման եւ ներդրումների, ՀՀ ֆինանսների, ՀՀ կրթութեան եւ գիտութեան, ՀՀ սփիւռքի նախարարութիւնները, Զբաղուածութեան պետական գործակալութիւնը, Հայաստանի գործատուների հանրապետական միութիւնը, Հայաստանի փոքր եւ միջին չեռնարկատիրութեան վարգայման ազգային կեդրոնը, ՀՀ արդիւնաբերական պալատը, ՀՀ կեդրոնական բանկը, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, Վերադարձ Հայաստան Հիմնադրամը, Հայկական Կարմիր Սաչի ընկերութիւնը, Հայաստանի վարգայման հիմնադրամը, Օքսֆամ-ը, «ԿԱԶԱ» շուեյարական մարդասիրական հիմնադրամը, «Հայկական Քարիթաս» բա-

րեսիրական հասարակական կազմակերպութիւնը, Միջազգային համագործակցութեան գերմանական խնայքանկերի հիմնադրամը, Գերմանիայի ժողովրդական բարչրագոյն դրպրոցների միութեան Միջազգային համագործակցութեան ինստիտուտի հայաստանեան գրասենեակը, ՄԱԿ-ի Արդիւնաբերական վարգայման կազմակերպութիւն, Անի եւ Նարոդ հիմնադրամի «Արմէնիան Ռետուտ Փրոճեքթը», Ամերիկայի հայ աւետարանչական ընկերակցութիւնը, «Ուորլտ Վիժըն Հայաստանը» եւ այլն:

Ընդհանուր առմամբ, 2013-2018 թթ. «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ն ստեղծել է սիրիահայ գործարարների ամենամեծ շտեմարանը, որը ներառել է շուրջ 500 անուն եւ տարբեր ծրագրերով աջակցել է սիրիահայ աւելի քան 400 անդամի:

2018 թ. սկզբի տուեալներով, Հայաստանում սիրիահայ շուրջ 400 սիրիահայ ներգրաւուած էր գործարար ոլորտում: Գաղթականների շրջանում գործարարութեան մէջ ներգրաւուածների շուրջ 30%-ը արչանագրել էր յարաբերական կայուն յաջողութեան: «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ի գնահատմամբ, յաջողութեան այդ ցուցանիշը բարչր էր համաշխարհային չափանիշների համեմատութեամբ:

Հայաստանում սիրիահայերն առաւելապէս յաջողութիւններ են արչանագրել իւրայատուկ շնորիք, նուրբ ճաշակ, նաեւ արեւմտահայ աւանդական արժէքներին ու մերչաւորարեւելեան առանձնայատկութիւններին տիրապետելու կարողութիւն պահանջող մասնագիտութիւններում, արհեստներում եւ արուեստում: Դրանք են՝ սննդի, համեմունքների, քաղցրաւենիքի, շոկոլադի, հրուշակեղենի արտադրութեան, միջոցառումների սրահների եւ նուէրների չեւաւորման, ճաշարանի, սրճարանի, գիշերային ակումբի, հագուստի, վարդարտադրութեան, ասեղնագործութեան, սփռոցների չեւաւորման եւ արտադրութեան, յուշանուէրի, չեռագործի, գորգալաճառութեան, կօշկարտադրութեան, արծաթագործութեան, ոսկերչութեան, հագուստի, տպագրութեան, շպարի (գովմեթիքա), բնական իւղերի, օճառի, շամպունի, վարսայարդարման, սպորտպատրաստութեան, բժշկութեան, առամնաբուժութեան, մետաղաշոււածքների, սարքաւորումների, պումպերի, ծանր պահեստամասերի արտադրութեան, ստարտերների ու դիւնամօների վերանորոգման եւ այլ ոլորտները:

Հայաստանում սիրիահայ գործարարներից շատերի ընթացիկ դժուարութիւնները հարթուել են ՀՀ կառավարութեան հետ արդիւնաւետ գործակցութեամբ:

Արդէն 2017 թ. Օգոստոսի 3-ին Հայաստանի կառավարութեան նիստի օրակարգում ընդգրկուած նախագծով որոշուել է «Սիրիահայերի Միութեանը» տրամադրել տարածք Երեւանի Արաբկիր վարչական շրջանում: Այսպէս, սիրիահայերը չեռք են բերել շուրջ 1.500 մ2 ընդհանուր մակերեսով տարածք, որը ՀՀ կառավարութիւնը 5 տարի ժամկետով անհատոյց տրամադրել էր «Սիրիահայերի միութեանը»: Վերջինս այն դարչնել է արտադրական եւ պիւնէս կենտրոն, որտեղ միութեան անդամ գործարարներն ու չեռներեցները հնարաւորութիւն են ունեցել շուկայականից մի քանի անգամ մատչելի գնելով չեռք բերել արտադրական գործունեութիւն ծաւալելու համար տարածք եւ կից սրահում ներկայացնել իրենց արտադրանքը:

Արդէն 2018 թ. Փետրուարի 15-ին «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ն Հայրենիքում սիրիահայերի համալրման աջակցելու նպատակով ստեղծել է մէկ այլ, նոր ուղղորդող կենտրոն՝ «Ինֆօհաք» (InfoHub), որը կոչուած էր պարպեցնելու տնտեսական համալրման հարցերի վերաբերեալ տեղեկութիւնների ստացումը: «Ինֆօհաք»-ն իրենից ներկայացրել է Հայաստանում հաստատուող հեռանկարային առաջադէմ չեռներեցներին ու ներդրողներին «մէկ պատուհանի» սկզբունքով աջակցող համակարգ: Այն օգնել է ճանաչել հայկական գործարար միջավայրը, Հայաստանում ներմուծման ու արտահանման գործընթացներն ու մաքսային օրէնսդրութիւնը, տեղեկանալ Հայաստանի հարկային օրէնսդրութեան դրոյթներին ու համապատասխան գործընթացներին, կապ հաստատել ՀՀ գործարար ոլորտի ծառայութիւնների մատակարարների հետ եւ այլ:

Ընդհանուր առմամբ, երկուսուկէս տարիների (2015-2018 թթ.) ընթացքում Գերմանիայի միջազգային համագործակցութեան ընկերութեան ծրագրով աջակցութիւն է ցուցաբերուել 3.100 սիրիահայ գործարարի եւ աշխատանք փնտռողի: Նրանք մասնակցել են հայաստանեան եւ միջազգային ցուցահանդէսների, բիւնէս ֆորումների (2016 թ. մայիս՝ Երեւան, հոկտեմբեր՝ Թեհրան, 2017 թ. Փետրուար՝ Էշպորն, Մարտ՝ Մոսկուա, Յուլիս՝ Մարսել, Օգոստոս՝ Ստանա), ինչպէս նաեւ մարքեթինգի, պիւնէսի վարգայման ու ֆինանսական գրագիտութեան դասընթացների՝ վարգայնելով գործարարութեան վարման եւ այլ մասնագիտական հմտութիւններ:

Այսպիսով, Հայաստան ներգաղթած սիրիահայ գործարարները, անչամբ

1921 ԹՈՒԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՏԵՐԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ԳԵՈՐԳ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆ

Մոսկուայի Պայմանագիրը կնքում է 1921 թուականին Մարտ 16-ին Մոսկուայի մեջ, որ ըստ էության շարունակությունն էր 1918-ին կնքում Պրենսթ-Լիթովսքի դաշնագրին, Թուրքիոյ ազգայնական կառավարության եւ Սովետական Միության միջեւ որ կ'ամրապնդեր Թուրքիոյ հիւսիս-արեւելեան ճակատը եւ կ'որդեգրեր «Նդրաշրջան եւ բարեկամության» յարաբերություններ երկու պետություններու միջեւ: Այս պայմանագիրը կը շեշտեր եւ կ'ամրապնդեր «Թուրքիոյ տարածքային ամբողջականություն» հասկացողությունը հիմնումա՝ Օսմանեան խորհրդարանի Յունուար 28, 1920 թուականի որդեգրած բանաչեւով:

Մոսկուայի դաշնագիր

Մօտաւուտ Ռուսական Յեղափոխության , որուն սկիզբը տրուեցաւ Հոկտեմբեր 1917-ին, Ռուսաստան դադրեցուց իր ռազմական գործողությունները Ա. Համաշխարհային պատերազմին եւ վերջ դրաւ իր բազմադարեայ թշնամանքին Օսմանեան Կայսրության նկատմամբ: Սովետական նոր վարչախումբը ինքզինք «դաշնակից» նկատեց թուրք ազգայնականներուն (ընդդէմ Արեւմուտքի), որոնք կը պայքարէին թէ արեւմտեան տիրապետության դէմ եւ թէ Օսմանեան կառավարության դէմ ` որոնք յանձնում էին Արեւմտեան Դաշնակիցներուն: Դիւանագիտական յարաբերությունները թուրք ազգայնականներու եւ սովետներու միջեւ սկսած էին Օգոստոս 1920-ին, այդ յարաբերությանց հետեւեցան Մոսկուայի Պայմանագիրը, որտեղ հայկական Կարսն ու Արտահանը Թուրքիոյ տրուեցան , Պաթումը ` Ռուսաստանին, իսկ հայկական Նախիջեւանը ` Ատրպէյճանի «խնամակալության»: Երկու կողմերը որոշեցին որ Սեւ Ծովի եւ նեղուցներու ապագայ կարգավիճակը պիտի որոշուէր յատուկ համագումարով, ուր պետք է ամրապնդուէր «Թուրքիոյ ամբողջական ինքնիշխանութիւնը, ապահովութիւնը եւ անոր մայրաքաղաք Կոստանթնուպոլիսը պետք է մնար անվնաս»: Այստեղ խիստ կարեւոր է նշել, որ այս տըլխառահոշակ պայմանագրի ստորագրման պահին Ո՛Չ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Ո՛Չ ԹՈՒՐԹԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ԺՈՂՈՎԸ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆՕՐԷՆ ԸՄՆՉՅՈՐԱԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷԻՆ: Միջազգայնորէն ճանչցուած թուրքական կառավարության այդ օրերու ներկայացուցիչը սուլթան Մեհմետ վեյսեփոօն էր, որ չէր մասնակցած Մոսկուայի Պայմանագրի բանակցութիւններուն, եւ որ նախապէս 1920 Օգոստոս 10-ին ստորագրած էր Սեւրի Դաշնագիրը: Կարեւոր է նաեւ նշել որ սոյն Դաշնագրի բանակցութիւններուն չէին մասնակցած նաեւ Հայաստանը, Վրաստանը եւ Ատրպէյճանը: Դաշնագիրը քաղկացած էր 14 յօդուածներ եւ 3 յաւելումական մասերէ, սակայն այստեղ կ'ուզենք անդրադառնալ այն յօդուածներուն որոնք ճակատագրական եւ աղետաբեր եղան մեր ազգի եւ պետականության համար:

Ստորեւ կը ներկայացնենք ռուսերէն բնագիրէն թարգմանում Պայմանագրի կարեւոր կէտերը.-

«Սոցիալիստական Դաշնակցային Ռուսաստանի Հանրապետության Կառավարութիւնը եւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի Կառավարութիւնը, յարգելով ժողովուրդներու եղբայրության սկզբունքները եւ ինքնորոշման իրաւունքը, եւ համոզուելով միասնական պօրակցութիւնը իմբերիալիզմի դէմ պայքարին, որ դժուարութիւններ եւ մարտահրաւերներ կը պատճառէ մեր երկու եղբայրական ժողովուրդներուն, եւ ամբողջովին ոգեշնչուած եւ հիմք ընդունելով երկու ժողովուրդներու չգտումը ` հաստատելու եղբայրական եւ շարունակական յարաբերութիւններ հիմնումա՝ փոխադարձ շահերու գիտակցութեամբ, որոշեցին կնքել այս «եղբայրության եւ բարեկամության» յուշագիր-դաշնագիրը»

Ռուսաստանի Կառավարության կողմէ ` Կեորկի Վասիլեւիչ Չիչերին, Արտաքին գործերու Ժողովուրդներու Կոմիսար

Ճելալ Էտին Քորքմասով, Ռուսաստանի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի անդամ

Թուրքական Կառավարության կողմէ՝ Մուսուֆ Քեմալ Պէյ, խորհրդարանի անդամ,

Տորթ. Ռիպա Նուր Պէյ, գիւղատնտեսության կոմիսար:

Ալի Ֆուատ Փաշա, Կրթության կոմիսար, արտակարգ եւ լիազօր դեսպան:

Յօդուած 1.- « Երկու կողմերը այսու կը համաձայնին, որ սկզբունքօրէն չճանչնան որեւէ միջազգային խաղաղության դաշնագիրներ որտեղ երկու պետություններէն որեւէ մէկը ստորագրած էր ոյժի պարտադրանքի ներքեւ: Ռուսաստանի Կառավարութիւնը այսու կը պարտաւորուի չճանչնալ որեւէ միջազգային պայմանագիր որ կ'առնչուի Թուրքիոյ եւ որ ընդունուած չէ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ: Թուրքիոյ հիւսիս-արեւելեան սահմանը, այսուհետեւ պիտի բնորոշուի այն սահմանագիծով որ կը սկսի Սարք գիւղով որ կը գտնուի Սեւ Ծովու եզերքին, կ'անցնի Խեփս-Մթա լեռնանցքով, Զաւշետ եւ Քանա Տաղ լեռներու ջրանցքով, այս գիծը կը շարունակուի հիւսիսային վարչական սահմանով նեոարելով Արտահան եւ Կարս վարչական շրջանները, նաեւ Արփա-Չայ եւ Արաքս գետերու միջնագծերով դէպի Քարա-Սուի հանդիպման կէտ»:

Յօդուած 2.- « Թուրքիա կը պիշի եւ կը պարտաւորուի յանձնել Պաթումի ինքնիշխանութիւնը Վրաստանի վերահսկողութեան»

Յօդուած 3.- « Բանակցող կողմերը կը համաձայնին որ Նախիջեւանի Ծրջանը, այսուհետեւ պիտի ըլլայ «ինքնավար» տարածք ` Ատրպէյճանի խնամակալութեան ներքոյ, եւ պիտի չփոխանցուի երրորդ երկրի վերահսկողութեան».

Այսպիսով, Սովետական Միութիւնը կը ճանչնար Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքի ղեկավարութեամբ թուրք ազգայնական կառավարութիւնը որպէս «օրինական» բանակցող կողմ: Այս պայմանագրի արդիւնքով, սովետները անսահման զենք եւ զինամթերք հայթայթեցին թուրք ազգայնականներուն, որոնք յաջողութեամբ օգտագործեցին Յունաստանի դէմ պատերազմին 1921-22 թուականներուն:

Պահ մը կանգ առնենք թէ ինչու՞ Հայաստան չէր մասնակցած այս բանակցութիւններուն: Ի՞նչ էին ներքին եւ արտաքին գործօնները որոնք անտեսուեցան եւ որոնց արդիւնքով Հայաստան կորսնցուց իր ինքնիշխանութիւնը, իր արեւելեան եւ հարաւային սահմաններու պզալի մասը:

Մոսկուայի Պայմանագրի ստորագրումէն մօտաւորապէս մէկ ամիս առաջ, Փետրուարին, Հայաստան անցաւ աննախընթաց ներքին ցնցումներէ, որոնց հետեւանքով իշխանութեան վերատիրացաւ Ա. Հանրապետության իշխող քաղաքական մեծամասնութիւնը: Հասկնալով հանդերձ որ իշխանութեան վերագրուման դրդապատճառներէն էր ժողովրդային արդար ցասումը ի տես եղբայրասպան ռիւսներու, անհանդուրժողութեան եւ փոխադարձ անմարդկային քստմնելի արարքներու, այնուամենայնիւ իշխող վերնախաւին մէջ կը պակսէր քաղաքական հեռատեսութիւնը, արտաքին քաղաքականութեան մէջ դիւանագիտական ճկունութիւնը, ներքին համերաշխութիւնը, ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅԻՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ մը իրագործելու ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄՔԸ, երբ թշնամին սահմանին վրայ իր արհմարտաթախ յեռքերով կ'ուզէր իր «լրումին» հասցնէր իր ճիւղային ծրագիրը եւ քարտեզէն վերացնէր մեր պատմական հայրենիքի վերջին հողակտորը: Ըսինք քաղաքական հեռատեսութիւն, թէ (հակառակ որ պատմութիւնը շատ անգուր լէ «եթէ» ներու նկատմամբ) օրուայ իշխանութիւնները սկսելով 1920 Մայիս ամիսէն, երբ աշխարհաքաղաքական իրավիճակներու փոփոխության հետեւանքով եւ սովետական կարգերու հաստատման անխուսափելիութեան նկատմամբ քաղաքական անիրատեսութիւն չցուցաբերէին, եւ իշխանութիւնը սովետներուն աւելի շուտ յանձնէին, ապա հաւանաբար Մոսկուայի Պայմանագիրով աւելի նուազ կորուստներով կը յայտնուէր մեր ժողովուրդը, չկորսնցընելով Կարսը, Արտահանը, Արարատը, Իգտիրը, Սուրմալուն, Նախիջեւանը: Ըսինք ազգային համաձայնական կառավարութիւն: Որեւէ քաղաքական ոյժ ի պօրու չէ երկիրը ներքին քաղաքական եւ արտաքին քաղաքական մարտահրաւերները առանչին յաղթահարելու: Ա. Հանրապետության իշխանութիւնները ՊԱՐՏԱՌՈՐ ԷԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅԻՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ կազմել նեոարելով Հայ Ժողովրդական, Սոցիալ-Դեմոկրատներ, Սոցիալ-Յեղափոխականներ եւ Կոմունիստ կուսակցութիւնները:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՏԵՐԸ կենսական են առկայ ներքին եւ արտաքին մարտահրաւերները արդիւնաւետ լուծելու եւ ստեղծուած վտանգաւոր իրավիճակներէն քիչ կորուստներով դուրս գալու համար: Իսկ այսօր արդեօ՞ք մերօրեայ իշխանութիւնները իրաւունք ունին 100 տարի առաջուան նոյն սխալները կրկնելու: Իսկ պատմութիւնը ինքզինք կրկնելու ունակ է: 1921թ. Մարտ ամիս Մոսկուա, 2020 թ. Նոյեմբեր ամիս Մոսկուա: Պահն է համազգային պօռնութեան, քաղաքական իրատեսութեան, դիւանագիտական ճկունութեան, ազգային համաձայնական ոգիով պետութիւն ստեղծելու, միասնական բռնուցքով դիմագրաւելու ներքին եւ արտաքին մարտահրաւերները ` անկախ կուսակցական նախասիրութիւններէ եւ քաղաքական համոզումներէ:

Շենդեան 170-ամեակին առիթով՝

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

Պետրոս Դուրեանի քերթողական տաղանդը կանուխ արթնցաւ իր մէջ, եւ ան գրել սկսաւ 13 տարեկանին, աշակերտական գրասեղաններու առջեւ, ինչ որ միջոց մը կաղայուց միւս դասերը, սակայն յետոյ ինքնամփոփուելով՝ դասուեցաւ յաջողակ աշակերտներու կարգին։ Այս շրջանի տաղերէն կը յիշուի «Գարնանային կենացս մէջ»-ը։ Նիւթական անչկութիւնը ստիպեց զինք, որ 1866ին պահ մը հեռանայ ճեմարանէն ու որպէս աշակերտ՝ ծառայէ դեղագործի մը քով։ Սակայն ան շուտով վերադարձաւ դպրոց ու ւարտեց ընթացքը։ Դպրոցական վերջին տարին գրեց իր առաջին թատրերգութիւնը՝ «Վարդ եւ շուշան», բեմական ճաշակը հաւանաբար պարտելով Թղլեանին։

Շրջանաւարտ ըլլալէ ետք իր օրապահիկը ջանաց ապահովել նախ քարտուղարութեամբ, ակնյի սեղանաւորի մը քով, յետոյ մասնաւոր ուսուցչութեամբ՝ քարեկեցիկ տան մը մէջ, եւ աւելի վերջ իր գրչով՝ որպէս թատերագիր, հուսկ յետոյ դերասանութեամբ՝ Վարդովեանի քով, ինչ որ սպառեց իր շունչը։ Թոքախտի առաջին նշանները ի յայտ եկան Յունիս 1871-ին, տառապեցաւ եօթը ամիս ու, վերջապէս, մահը խլեց զինք 22 Յունուար 1872-ին ուրբաթ լուսածագին։

Դուրեանի տիրական յատկանիշը իր «ես»ն է պայքարը՝ ինքնզինք իրականացնելու, արժեցնելու, ապրելու ու տիրական դառնալու։ Ինք գիտակից էր իր չիրքերուն ու արժանիքին։

Կը սիրէր փառքն ու փառաւորուիլը, եւ կ'ակընկալէր, որ իր շուրջինները գնահատեն զինք։ Յոխորտ էր ան եւ կեանքի ու մահուան միջեւ մղած իր անհաւասար պայքարին մէջ տեսակ մը հաշիւ կը պահանջէր «ոխերիմ» Աստուծմէ։ Իր վերջին ամիսներուն ան արդէն ինքզինք վերացած զգաց այս աշխարհէն ու իր շուրջը դիտեց վերացական աչքերով։ Գութ չէր ուզեր ան, այլ՝ ապրելու իրաւունքին ճանաչումը։

Ան ինչ որ չկարողացաւ վայելել բաց աչքերով, կտակեց, որ իրեն շնորհուի աչքերը փակելէ ետք, փառաշուք նկարագիր մը ապահովելով իր յուղարկաւորութեան։ Պոլսահայութիւնը չլլացաւ այդ իղձին գործադրութիւնը եւ անոր դագաղին աջէն ու ձախէն քալեցին նուագածուներ, ետեւէն ալ՝ 4000 սգազգաց յուղարկաւորներու պատկառելի բազմութիւն մը։

Դուրեան կեանքին մէջ մտան մէկէ աւելի աղջիկներ, առնուազն՝ երկուքը ծանօթ։ Մին ճանչցաւ, երբ տակաւին աշակերտ էր ու փոխադարձութիւն գտաւ։ Սակայն աղջկան ծնողները խորտակեցին անոր սերը՝ ընկերային դիրքի տարբերութիւն տեսնելով իրենց ու Պետրոսի միջեւ, ինչ որ պատճառ եղաւ աղջկան մահուան։ Նրկորողը Վարդովեանի խումբին մէջ աշխատող Պիստ-Արաքսիա դերասանուհին էր, ծագումով յոյն, որ նախ յոյս ներշնչեց Դուրեանին, սակայն յետոյ դրժեց։ Դուրեանի տաղերէն «Պետք է մեռնիլ»-ը ու «սեւ, սեւ»-ը գրուած են իր առաջին սիրոյն մահուան առթիւ, «Ձնէ պաշտեմ»-ը ու

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ 1921 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ 100-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Ծարունակուած Ա. Էջէն)

առիթով։ Վեհափառ Հայրապետը իր գնահատանքը փոխանցեց գիտակրթական հաստատութիւններու պատասխանատուներուն եւ մասնակից փորձագէտներուն։

Անդրադարձ կատարելով արցախեան երկրորդ պատերազմին՝ Նորին Սրբութիւնը ներկայացուց պատճառուած վնասները, խօսեցաւ հայրենիքի կորստեան ցաւի եւ առկայ մարտահրաւերներուն, միջազգային հանրութեան արձագանգին մասին։

Նորին Սրբութիւնը տեղեկացուց նաեւ, որ Ռուսիոյ նախագահ Վլատիմիր Փութինի ու Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Կիրիլ պատրիարքի ջանքերուն շնորհիւ հնարաւոր դարձաւ Դադիվանքի հոգեւոր կեանքի ու անխաթար աստուածապաշտութեան եւ սահմանամերձ վանքերու ապահովումը։ Հայոց Հայրապետը մասնաւոր անդրադարձ կատարեց գրաւում եւ յանձնում տարածքներուն մէջ Ատրպէյճանի իշխանութիւններուն կողմէ հայկական պատմական հոգեւոր-մշակութային ժառանգութեան հանդէպ որդեգրուած ռազմավարութեան, մասնաւորապէս պատմական յուշարձաններու եւ սրբավայրերու աւերման, անարգման ու պղծման, հայկական ինքնութեան ոչնչացման դէպքերուն՝ յոյս յայտնելով, որ այս երեւոյթները կ'արժանանան միջազգային հանրութեան, ՅԱՀԿ Միմաքի խմբակին կողմէ պատշաճ գնահատականի։

Աւարտին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը պատասխանեց հիւրերու հարցումներուն, որոնք կը վերաբերէին դարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման ի նպաստ միջեկեղեցական եւ միջկրօնական չեւաձփով կատարուած աշխատանքներուն, Արցախի հոգեւոր եւ մշակութային ժառանգութեան պահպանութեան ուղղութեամբ Մայր Աթոռի կողմէ ձեռնարկուող քայլերուն եւ Հայաստանի մէջ ներքաղաքական կեանքի վարգաւորումներուն։

ՕՀԱՆ ՊՈՏՐՈՒՄԵԱՆ

«Դրժել»-ն ալ («Փունջ մը կնճիռ, բոյլ մը կայծակ») ուղղուած են Պիստոս-Առաքսիայի։ Իր սիրոյ միւս տաղերն ալ պատիր երեակայութենէ ծնող դիմառնութիւնն է եւ ոչ ինքնագոհացման խաբկանքներ չեն, այլ՝ իրական էակներու, իզական սեռի ուղղուած խօսքեր, ինչպէս՝ «Ներա հետ» («համբոյր մ'արի ներանէ»), «Սիրել» («Բոյլ մը նայուածք, փունջ մը ժպիտ»), «Սիրեցի քեզ», «Իցի՛ր թէ», «Մանիշակ», «Հեծծիւնք» (Նրբ վարդի փունջի հայեցի...)» որ ուղղուած է Պաղարպաշի շրջագայող ու Պետրոսին քովէն շրջիւնով անցնող հայուհիի մը, «Կը սիրեմ զքեզ» (Ո՛հ, ո՛վ ես դու, սէ՛ր, երկրային շու՞նչ կամ հո՞ր)՝ ուղղուած խարտեաշ մազերով սեւաշուի ու անգութ աղջկան մը, որմէ Դուրեան կը կասկածէր, թէ սիրահար մը ունեցած կրնար ըլլալ, «Մնաս բարեա՛ւ» («Առտու մը դեռ մթնշաղ»), ուղղուած՝ նմանապէս անգութ հայուհիի մը։ Սիրոյ իմաստասիրութիւնը ամփոփած են «Սիրեցեք զմիմեանս» («Վարդակարմիր գողգոթային վեհ գագաթ»), «Նէ» («Վարդը գարնանայնի թէ կուսին տիպար այտերուն չ'ըլլար»)։

«Թրքուհին» («Նրեկոյ է, բոցավառ է հորիզոն») Դուրեանի ամենէն աննիւթական ու եթերային սիրոյ արտայայտութիւնն է։ Եւ արդէն ան երբեք չէ կատարած մարմնեցողութիւն. սերը սիրած է սիրոյ համար։ Ինչպէս սիրելը, նոյնպէս եւ սիրուիլը պահանջն էր իր առնական խառնուածքին։ «Ինչ կ'ընեն»-ը տեսակ մը նախերգանքն է «լճակին, ուր կը սկսի լոռութեան ու յուսահատութեան իմաստասիրութիւնը։ Դուրեան «Լճակը» ճիշդ հակապատկեր կը կազմէ Լամարթինի «Լիճ»-ին, որ կը վերջանայ «Չիրար սիրեցին»-ով, միջդեռ Դուրեան իր լճակէն կը բաժնուի յուսահատի նայուածքով մը։ «Հեծծմունք»-ը Չամկճաի բարձունքէն ուղղուած խօսք մըն է դէպի անդենական՝ գերեզմանի ճամբով։ «Տրտունջ»-ը («Է՛, մնաք բարով Աստուած եւ արեւ») անպօր կատարութեան բռնուցք մը՝ «ոխերիմ Աստուծոյ» դէմ բարձրացուած անարդար գրիչով շարադրած էր իր ճակատագիրը։ Իսկ «Չղջում»-ը կը կազմէ մարդկայնական համակերպումը Դուրեանի, «Ո՛վ է դա»-ն լսելէ ետք։ «Իմ մահը» իր մէջ կը խտացնէ դուրեանական տենչն ու գերագոյն բաղձանքը՝ անյիշատակ չմնալ, սերունդներուն աւանդել, թէ ինք Դուրեան մըն էր, աշխարհի մը մէջ, որ ծաղրն էր Աստուծոյ։

Դուրեան մեզ թողուց 40 տաղեր 13 նամակներ ու 11 ողբերգութիւններ։ Իր չեռագիրներէն ոմանք կորսուած են, ինչպէս՝ իր ինքնակենսագրական վէպը, «Վոսփորի գիշերներ»։ Գրաբարով յագեցած շրջանի մը ան կարողացած գործածել զուտ աշխարհաբար։ Իր կենսագրութեան համար տես՝ Բարսեղ Յ. Էքսերճեան (ապա Հմայեակ քինյ.), «Ոնդարչակ կենսագրութիւն Պետրոս Դուրեանի» (Կ.Պոլիս 1893), ու Սրշակ Չոպանեան, «Պետրոս Դուրեան, կենսագրական ու քննադատական ուսումնասիրութիւն» (Տփղիս, 1894)։ Իր երկերուն առաջին հրատարակութիւնը՝ Սկիտարի ընթերցասիրաց ընկերութեան կողմէ «Տաղք եւ թատրերգութիւնք Պետրոս Դուրեանի (Կ. Պոլիս 1872), երկրորդը՝ Բարսեղ Յ. Էքսերճեանի, Պետրոս Դուրեանի տաղք եւ թատրերգութիւնք, նամականի, դամբանական, յօդուածք, չեռագիր, ռոտանաւոր, տապանագիր» (Կ. Պոլիս, 1893)։ Տաղերու հաւաքածոն տպագրուեցաւ Նրեանի մէջ տաղերն ու նամակները՝ Ս. Ղապար՝ 1945-ին։

Վերջապէս այստեղ անհրաժեշտ է նշել նաեւ, որ Հայաստանի մէջ խորհրդրային շրջանին բազմաթիւ գրականագետներ եւ գրողներ լոյս ընծայած են բազմաթիւ գրութիւններ արժեւորելով Պետրոս Դուրեանի քերթողական արժէքներն ու տեղը հայ գրականութեան պատմութեան մէջ։

Պէյրուք

«ՄԻՐԻԱՀԱՅԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻԻՆ»

(Ծարունակուած 6րդ էջէն)

տեղեակ լինելով նոր պայմաններում իրենց եւ իրենց հայրենակիցներին յուզող խնդիրներին, ինչպէս նաեւ նպատկ ունենալով թեթեւացնել առկա հոգսերը, ստեղծել են աշխատաւոր-չեռնարկատերերի իւրատեսակ հայրենակցական միաւորումը՝ «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ն, որի միջոցով կազմակերպել եւ իրականացրել են նրանց համակողմանի մասնագիտական խորհրդատուութիւնը, պաշտպանութիւնն ու աջակցութիւնը։

Հայրենիքում հաստատուելու հաւատամք ունեցող «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ի անդամ մեր հայրենակիցները, ներսից ընկալելով Հայաստանից սիրիահայերին արտագաղթի մղող հիմնական դրդապատճառները, Հայաստանի կառավարութեան հետ գործակցած աշխատել են առկա բացերն ու թերիւնները յաղթահարելու ուղղութեամբ, ինչը, թերեւս, ուսանելի օրինակ կարող է դառնալ հետագայ հայրենադարձութիւնների դէպքում նմանատիպ խնդիրներից զերծ մնալու համար։ «Սիրիահայերի միութիւն» ՀԿ-ի անդամները կարճ ժամանակում կարողացել են հասկանալ Հայաստանի գործարար աշխարհում եւ այլ ոլորտներում սիրիահայերի համար խոչընդոտ հանդիսացող հանգամանքները եւ գործնականում հետեւողականօրէն լծուել դրանց յաղթահարմանը՝ ստանալով պետական ու միջազգային տարբեր կառոյցների աջակցութիւնը։

Նրեան

Վնիեքայաճ սերունդ մը

ՅԻՇԵԼՈՎ ՍԵՔԱՍՏԱՑԻ ԲԱՆԱՍԵՐ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԻԿԵԱՆԸ

Ա. Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ԼԵՐՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Եթե պրպտենք 1925-ի առաջին ամիսներու սփիւռքահայ մամուլը, կարգ մը թերթերու մէջ պիտի հանդիպինք **Կարապետ Գաբիկեանի** մահուան լուրը հաղորդող թղթակցութիւններու:

Մեր թերթերը այս գոյժը կը հաղորդէին դառն փստսանքով: Կը շեշտէին որ ողբացեալը Սեբաստիոյ ամենէն երեւելի մտաւորականներէն մին էր, ազգագրագետ էր ու բանահաւաք, մեծ վաստակ ուներ տեղւոյն կրթական կեանքին մէջ եւ թէ՛ կենդանի նահատակ մը դարձեր էր Մեծ Նդեռնի չարաշուք տարիներուն, մազապուրծ փրկուելով ստոյգ մահէ ու տխուր վկան,- եւ յուշագրողը,- հանդիսանալով հայութեան անպատմելի տառապանքներուն...:

Կարապետ Գաբիկեան մահացած էր Երուսաղէմ, 19 Յունուար 1925-ին: Եւ որովհետեւ Ա. Քաղաքին մէջ հայ մամուլ չկար այդ շրջանին (պատրիարքարանի «Միոն»-ը պիտի սկսէր հրատարակուիլ 1927-ին միայն), ողբացեալին մահուան գոյժը առաջին հաղորդողը եղած էր Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթը, կայծակնային արագութեամբ, 20 Յունուարի իր թիւով: «**Քոլոր սեքաստացիները, ո՛ր որ կան, եւ ամէն անոնք որ զինքը ճանչցան,-** կը գրէր թերթը,- **խորապէս պիտի ազդուին այս գոյժէն, զի իր պարկեշտ եւ ապնիւ նկարագրովը եւ ժողովրդական եւ պարզասէր բնաւորութեամբը ան այնքան սիրելի եղած էր ամենուն»:**

«Արեւ»-ի արձագանգին պիտի հետեւէին այլ թերթեր ալ.- Հալեպի «Սուրիական մամուլ» լրագիրը, Ֆրանսահայոց «Արշագանգ Փարիսի»-ն, Նիւ Եորքի «Հայաստանի կոչնակ»-ը:

Ո՞վ էր Կարապետ Գաբիկեան, որուն անցումը կ'ողբային թերթերը այդ օրերուն:

Մեր մօտիկ անցեալի պատմութեան մէջ ունեցեր ենք ի՜նչ արժեքաւոր դէմքեր, որոնց մասին նոր սերունդը տարրական գաղափար անգամ չունի:

Այդպիսի եզակի դէմք մըն էր Կարապետ Գաբիկեան:

Հայկաբան, բանահաւաք, գիտնական բուսաբան եւ երկարամեայ կրթական մշակ:

Սեբաստիոյ ծոցէն եկած շա՛տ թանկագին մտաւորական մըն էր ան: Իւրաքանչիւր սեբաստացի կրնայ հպարտանալ այս անունով ու վայն դնել Մխիթար Սեբաստացի արքեպիսկոպոս, Դանիէլ Վարուժանի կամ տոքթ. Նապարէթ Տաղաւարեանի պայծառ անուններուն կողքին՝ իբրեւ մէկը մեր մշակոյթի անմնացորդ նուիրեալներէն:

Արդարեւ, Գաբիկեան հարապատ սեբաստացի մըն էր, ծնած՝ 1861-ին, այսինքն տարեկից՝ Գրիգոր Չօրապի: Մայրը՝ Մանիա վարժուհին (ծն. 1842), խիստ յատկանշական երեսոյթ մը կը խորհրդանշէր Սեբաստիոյ մէջ, որովհետեւ ի հեճուկս գաւառի պահպանողական ու հնամանդ բարքերուն՝ ան առաջին հայ արմատիկն էր եղած, որ սկսէր էր դպրոց յաճախել, վարձապետներ էր ինքզինք բաւականաչափ, յետոյ ալ երկա՛ր տարիներ ուսուցչական պաշտօնի լծուր էր խանդավառօրէն: Կարապետ, ուրեմն, կու գար ընտանեկան այսպիսի առողջ մթնոլորտէ մը:

Նոյն Մանիա վարժուհին է որ առիթով մը պատմեր է, թէ իր Կարապետ որդին «յեղափոխական ծնած էր»: Պատանի տարիքէն «վտանգաւոր» գործերու խառնուր էր: Կապեր հաստատեր էր յեղափոխական ընդյառակեայ խմբակներու հետ: Խողով էր իր մանուկ հոգին՝ մօտակայ գիւղերու հայ գիւղացիներուն նկատմամբ ի գործ դրուած անիրաւութիւններուն ու ոճիրներուն ի լուր: Ու երբ բոլորեր էր 24 տարեկանը (1885), մօր օրինակով նետուր էր ուսուցչական ասպարէզ, այնտեղ մնալու համար ամբողջ կեանքը, մինչեւ մահ, իբրեւ այդ ասպարէզին նուիրեալ կոչեցեալը (Կ. Գաբիկեան իր մօր՝ Մանիա մայրիկի մասին ստորագրած է գաւառաբարբառով թաթաւուն սիրուն պատմըւածք մը, «**Չնողայ՝ գտնողայ**» վերնագրով: Տե՛ս «Նաւասարդ» տարեգիրք, Պոլիս, 1914):

Կարապետ կանուխէն որդեգրեր էր Հնչակեան գաղափարախօսութիւնը՝ դառնալու համար նոյն կուսակցութեան Սեբաստիոյ մասնաճիւղի հիմնադիրներէն մին: Մինչեւ վերջ ալ պիտի մնար հաւատարիմ կուսակցական մը, ամբասիր նկարագրով ու անաղմուկ գործունէութեամբ: Համիտեան բռնատիրութեան երկաթեայ թաթին տակ իսկ՝ յանդուգն յողուածներ կը գրէր ան ու վաճառք գաղտնօրէն կը դրկէր Փորթուգալեանի «Արմենիա» լրագրին (Մարսել) կամ Երուսաղի «Հնչակ» պաշտօնաթերթին՝ օգտագործելով ծածկանուններ: Զրջան մը, չորս տարիի չափ, որոշ կասկածներու հետեւանքով բանտարկութեան պատիժ ալ պիտի ստանար ու տանջանքներու ենթարկուր բանտախօսիցին մէջ: Ի վերջոյ, ազդու միջնորդութիւններու ու ամենապօ՛ր կաշառքին շնորհիւ, բարեբախտաբար, պիտի փրկուր կախաղանի մահապատիժէն...: Բայց եղբայրներէն մին զոհ պիտի երթար 1895-ի կոտորածներուն:

Գաբիկեանի մէկ քանի լուսանկարները դիտելով՝ կարելի է դիւրաւ նշմարել, թէ ան ուղղաչիգ հասակով, նիհարակազմ, ջղուտ, պնդուն աչքերով ու ակնոցաւոր անձնավորութիւն մըն էր: Իր աշակերտներուն վկայութեամբ՝ մի՛շտ տխուր ժպիտ մը կար դէմքին վրայ: Ապնուսիրտ էր ու տեսքաւ կը պահէր խոնարհ երեսոյթ մը: Աւագ ընկերոջ մը կամ հօր մը գուրգուրանքով եւ մտերմութեամբ կը մօտենար մէն մի աշակերտի, կը հետաքրքրուր անով:

Իբրեւ ուսուցիչ՝ Կ. Գաբիկեանի անունը կապուած է առաւելաբար Սեբաստիոյ Ազգ. Արամեան վարժարանին, ուր ան պաշտօնավարեց երկար տարիներ, աւանդելով պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, հայերէն եւ Ֆրանսերէն: Այդ դպրոցին մէջ (որ, ի դէպ, ուներ գեղատեսիլ շէնք մը), շրջան մը, պիտի գար պաշտօնավարել նաեւ Դանիէլ Վարուժան, Երուսաղէն տուն վերադարձին:

Գաբիկեանի աշակերտներէն ոմանք, որոնք իրեն նման կրցեր էին փրկուիլ Մեծ Նդեռնէն, հետագային, յուշեր կամ տպաւորութիւններ գրի առին իր մասին ու այդպիսով՝ պատմութեան յանձնեցին իրենց ուսուցիչին դիմագծութիւնը: Ու որքա՛ն շնորհակալ գործ տեսաւ Ամերիկայի «Նոր Սեբաստիա» հայրենակցական երթմնի պարբերաթերթը՝ իր էջերուն մէջ տեղ տալով այդ պարզունակ բայց սիրուն վկայութիւններուն, 1962-ի Մարտի թիւով:

Մեծ Նդեռնի օրերուն Կարապետ Գաբիկեանն ալ տարագրուեցաւ ընտանեօք: Սիւսուր սարսափներու մէջէն անցնելով՝ անսուղ քալեց մինչեւ Սուրիոյ անապատներ՝ Ռագա քաղաքը, սակայն ծպտուած ըլլալով (իբրեւ ոմն «Գրիգոր Էմմի»)՝ փրկուեցաւ մահէ ու կրցաւ հասնիլ Հալեպ (1919): Ծամբու երկայնքին, բնականաբար, ականատես դարձաւ ահաւոր եղեռնագործութիւններու: Գաւառի մեր գրողներէն գրեթէ միակն էր ան՝ որուն կը վիճակուր վերադարձ, մահուան անդունդէն դէպի կեանք վերադառնալ...: Հոս, ի Հալեպ, սկսաւ գրի առնել աքսորի եւ կոտորածներու մասին իր ականատեսի սարսուղ դեցիկ թարմ վկայութիւնները, աղեխարշ մանրամասնութիւններով, որոնք թերթօնի չեով նախ տպուեցան Ամերիկայի «Նրիտասարդ Հայաստան» հնչակեան թերթին մէջ, աւելի ուշ ալ հրատարակուեցան 600 էջանի առանձին հատորով մը՝ «**Նդեռնապատում Փորուն Հայոց եւ նորին մայրաքաղաքին Սեբաստիոյ**» ընդհանուր խորագրով (Պոսթըն, 1924, «Հայրենիք» տպարան), Սեբաստիոյ վերաշինութեան Միութեան նախաձեռնութեամբ: Նոյն միութիւնը գործին խտացեալ մէկ տարբերակը (84 էջ) անգլերէնի թարգմանել տալով՝ առանձին գիրքով հրատարակեց 1978-ին, Նիւ Եորք (թարգմանիչ՝ Արիս Սեւակ): Աւելի ուշ, մայր հրատարակութենէն ուրջ տասնամեակ ետք, այս ծաւալուն ու թանկարժէք երկը ամբողջովին վերահրատարակուեցաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կողմէ, Անթիլիաս, 2006-ին: Իսկ Հայկ. Յեղասպանութեան 100-ամեակին առիթով ալ, 2015-ին, անոր ռուսերէն թարգմանութիւնը լոյս ընծայուեցաւ Երեւանի մէջ:

Գաբիկեան, որ իր ընտանիքն ու դեռատի դուստրը կորսնցուցեր էր Նդեռնի շրջանին, Հալեպի մէջ պիտի կնքեր երկրորդ ամուսնութիւն մը: 1920-ին պիտի անցնէր Երուսաղէմ ու պաշտօնի կոչուր Սրբոյ Յակոբեանց հայոց վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ, այնտեղ դասաւանդելով հայ լեզու (գրաբար եւ աշխարհաբար), աշխարհագրութիւն ու հայոց պատմութիւն:

Այլեւս հեռո՛ւն մնացեր էր իր սիրելի Սեբաստիան, իսպառ դատարկուր էր անիկա իր հայ բնակչութենէն, իսկ ինք՝ իր հոգիին խորը ամէն օր ու ամէն ժամ կ'ապրէր վայն կորսնցուցած ըլլալու վիշտն ու սուգը...: Տարագրութեան տարիներուն կրած իր Ֆիզիքական ու հոգեկան տառապանքներն ալ հիւծեր էին զինք: Իր միակ ուրախութիւնը, թերեւս, վանքին ճիւղ մատենադարանն ու յեռագրատունն էր, ուր լայնօրէն պրպտումներ կատարելու ու իր բանասիրական երկասիրութիւնները համալրելու պատեհութիւնը կը գտներ:

Գաբիկեան իր վերջին շունչը պիտի փչէր 1925-ի Յունուարին, դարիպի մահով իջնելու գերեզման, իր ետին թողլով այրին ու երկու անչափահաս մանչերը՝ Գեղամն ու Մխիթարը :

Իր մահուան անմիջական վաղորդայնին, Գահիրէի «Արեւ»-ին մէջ, «Նօտար» ստորագրութեամբ, եգիպտահայոց այդ օրերու առաջնորդը՝ Գուշակեան Թորգոմ եպս.-ը Սեբաստիոյ առաջնորդ եղած ըլլալով՝ անչամբ ճանչցեր էր Գաբիկեանը ու գործակցեր անոր հետ,- հետեւեալ երեք ընտրուումներուն մէջ կը խտացնէր անոր դիմագծութիւնը. «**Գործիչ մը, ոչ՝ այս քառին աղմկալից իմաստովը: Ուսուցիչ, առանց պոռոտ յաւակնութեանց: Գաւառի բանասէր մը, պարկեշտ եւ արդիւնաւոր»:**

Այո՛, այդպէս էր: Պարզունակ անձնավորութիւն մը, որուն կուսակցական եւ ուսուցչական երկարատեւ գործունէութենէն շատ բան չի յիշուիր այսօր: Լոկ իր գրական-բանասիրական գործե՛րն են որ կը փրկեն իր անունը ու դափնի մը կը կիսեն իր պայծառ ճակատին շուրջբոլորը:

(Ծար.ը տեսնել էջ 10)

39 ՏԱՐԻՆԵՐԻ ՄՊԱՄՈՒՄ.

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆՆ ԱԶԱՏ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Քալիֆորնիայի նահանգապետ Կելվին Նիսըմի գրասենեակը մարտի 10-ին տեղեկացրել է Ամերիկայի Հայ դատի Արեւմտեան յանչնախմբին, որ նահանգապետը որոշում է կայացրել համաչայնուել Համբիկ Սասունեանին ազատ արձակելու "ցմահ բանտարկեալների պայմանական ազատ արձակման յանչ-նախմբի" անցեալ տարի կայացրած որոշման հետ: Այս մասին է տեղեկացնում Սասունեանի գործի առնչութեամբ տեղեկատուական մենաշնորհ ունեցող

«Ասպարեկ» պարբերականը: Աւելի վաղ նոյն աղբիւրը տեղեկացրել էր, որ հայ իրաւաբանների խումբը բողոքարկել էր նահանգապետ Նիսըմի անցեալ մայիսին կայացրած որոշումը, որով նա մերժել էր Սասունեանին ներում (parole) շնորհելու յանչնախմբի առաջարկը: Փետրուարի 24-ին, երկար տարիներ Սասունեանի ազատման հարցով զբաղուող փաստաբան Լեւոն Կիրակոսեանն իրաւաբանների իր խումբի հետ ներառեալ հայազգի Ճորճ Տեօքմեճեանը կարողացել է թեկանել նահանգապետ Նիսըմի որոշումը Լոս Անճելըսի վարչատարածքի վերադաս դատարանում: Դատարանի այս որոշման արդիւնքում նահանգապետը փոխել է անցեալ տարի իր մերժման որոշումը՝ որով պատճառաբանում էր թէ՛ Սասունեանն ազատութեան մէջ դեռ կարող է վտանգ ներկայացնել հանրութեան համար: Նա նաեւ հրաժարուել է դատարանի վճռի հետագայ բողոքարկման իր քայլից:

Փաստօրէն նահանգապետ Նիսըմից առաջ, սկսած՝ 2006-ից մինչեւ 2020-ը Համբիկ Սասունեանի վաղաժամկետ ներման առաջարկը մերժել են Քալիֆորնիայի չորս նահանգապետեր, ինչն արդիւնք էր նախեաւառաջ՝ Ամերիկայում թուրքական դեսպանութեան, թուրք - աղբրեջանական համայնքի աներեւակայելի ճնշման: Թուրքական բողոքի հուժկու տարափ տեղաց եւ այս անգամ, սակայն Համբիկի ազատման գործը, որ դարձել էր Ամերիկայի Հայ դատի եւ հայ իրաւաբանների պատուի գործը, կարծում ենք յաջող աւարտ ունեցաւ հետեւեալ երկու հանգամանքների շնորհիւ՝ նախ, դրան նպաստեցին ԱՄՆ նոր վարչակազմի հետ Թուրքիայի հետգիտել վատացող յարաբերութիւնները,

ՍԱՌԱ ԳԱՄՊԱՐԵԱՆ

երկրորդ՝ Քալիֆորնիայի նահանգում անչափահասների նկատմամբ կիրառուող քրեական պատժամիջոցների վերաբերեալ բարեփոխումները: Հայ վրիժառուն յանցանքը կատարելիս եղել է 19 տարեկան, որ դեռ անչափահաս հասակ է համարում ամերիկեան օրէնքով:

Ակնկալում է, որ Սասունեանի ազատ արձակումը որոշ յապաղում կ'ունենայ առաջիկայ օրերին մինչեւ՝ օրէնքով սահմանուած անհրաժեշտ քայլերի աւարտը: Յիշեցնենք, որ Սասունեանը գտնուել է ազատազրկման մէջ շուրջ 39 տարի:

«Մենք իսկապէս երախտապարտ ենք նահանգապետ Նիսըմին եւ նրա աշխատակազմին՝ մեզ հետ շփումները բաց պահելու, մեր մտահոգութիւնները լսելու եւ Համբիկ Սասունեանի վաղաժամկետ ազատ արձակման հարցում մարդասիրական որոշում կայացնելու համար: Մենք անհամբեր սպասում ենք, որ ականատես կը լինենք նրա բանտից վաղաժամկետ ազատմանը », - "Ասպարեկ"-ի փոխանցմամբ, յայտնել է ԱՄՆ Արեւմտեան ափի ՀՅԴ նախագահ Նորա Յովսէփեանը:

Յիշեցնենք, որ Հայ դատի ուխտեալ, 1981-ին Լիբանանից ԱՄՆ ներգաղթած Համբիկ Սասունեանը, ցմահ ազատազրկման էր դատապարտուել 1982-ի Յունուարի 28-ին, Լոս Անճելըսում Թուրքիայի գլխաւոր հիւպատոս՝ Քեմալ Արըքանին կարմիր լոյսի տակ կանգնած իր մեքենայում սպաննելու համար: Սպանութիւնից յետոյ «Հայոց ցեղասպանութեան արդարութեան մարտիկներ» խումբը ստանչնել է սպանութեան պատասխանատուութիւնը: Թէեւ սպանութեան հետաքննութեան ժամանակ դատախազները նշել էին, թէ Սասունեանը սպանութիւնն իրականացրել է Օսմանեան Թուրքիայում հայերի նկատմամբ գործած ցեղասպանութեան վրեժի մղումից դրդուած, սակայն դատարանը հաշուի առաւ քննիչի նրանից կորուած այն յայտարարութիւնը, թէ՛ սպանութիւնը կատարուել է զոհի ազգային պատկանելութեան պատճառով, որ հիմք հանդիսացաւ, 1984-ին նրան մեղադրեն առաջին աստիճանի ծանրութեան սպանութեան մէջ (թիւ՝ 182 յօդուած) եւ դատապարտեն ցմահ ազատազրկման՝ առանց պայմանական ազատ արձակման իրաւունքի: Նշենք, որ Սասունեանն ի սկզբանէ մերժել էր հիւպատոսին սպաննելու փաստը եւ միայն սպանութիւնից 20 տարի անց՝ 2002 թուականին, նա բանտից ազատուելու հնարաւորութեան դիմաց խոստովանեց իր յանցանքը, նշելով, որ կիսում է Արըքանի ընտանիքի կորստի ցարը: Այս յայտարարութիւնից յետոյ միայն նրան շնորհուեց ներման հնարաւորութեան համար խնդրագիր ներկայացնելու իրաւունք:

Եթէ Սասունեանը ապահովութեան նկատառումներով տեղափոխուի Հայաստան, իսկ դրա հաւանականութիւնը մեծ է, ապա, որպէս նուազագոյն, առաջնային է լինելու նրան Հայաստանի քաղաքացիութիւն շնորհելու հարցը, որպէս երախտի դրսեւորում չապրած այնքան տարիների, որոնք նուիրաբերուեցին հայ ժողովրդի նկատմամբ իրագործուած ցեղասպանութեան վրեժի թեւիկրեանական ուխտին:

Նիւ Նորք

ՅԻՇԵԼՈՎ ՍԵՐԱՍՏԱՑԻ ԲԱՆԱՍԵՐ...

(Ծարունակուած 9րդ Էջէն)

ԳԱՔԻԿԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Գաքիկեան ինքնուս մտաւորական մըն էր: Նախանչելի ինքնաշխատութեամբ կազմուած տաղանդ մը: Մեզի ծանօթ իր գործերէն գտն՝ ան խուլարկու չեռագրագետի մը բժախնդրութեամբ կազմեր էր Սեքաստիոյ եւ շրջակայ գիղերու հայերէն չեռագրաց ցուցակն ալ, որ սակայն Տղեռնի թոհուրոհին մէջ փճացեր էր, ափսոս:

Աչքի առջեւ ունենալով իր գործերուն գիտական բնոյթն ու լայն ծաւալը՝ կարելի չէ հարց չտալ, թէ ան ինչպէ՞ս կը գտնէր անոնց յատկացուելիք ժամանակը՝ ուսույցիչի իր տաղտուկներուն եւ ամենօրեայ զբաղումներուն քովն ի վեր:

Գիր-գրականութեան կիրքը ու հայրենի բնօրրանին նկատմամբ պաշտամունքն է, երեւի, որ թափ կու տային իր ստեղծագործութեանց:

Ինչպէս նշեցինք արդէն, իր ողջութեան, Գաքիկեան կրցաւ հրատարակուած տեսնել իր գիրքերէն մէկը միայն՝ «Տղեռնապատում»-ը: Ականատեսի հարապատ վկայութիւն մըն էր այս՝ Սեքաստիոյ նահանգի երեք հարիւր հազարէ աւելի հայ բնակչութեան տեղահանութեան, հաւաքական արքորին ու ծրագրեալ բնաջնջումին: Գաքիկեան սակաւաթիւ վերապրողներէն մին եղեր էր այդ նախճիրէն, ականատես դարձեր էր փշաքաղիչ ու սրտաճմլիկ եղելութիւններու, անցեր էր արեան գետակներու մէջէն, ի վերջոյ հոգեկան արիւրթիւնն ունենալով պատմելու այդ ամբողջը՝ հարապատ վկայագրութեամբ, այլեւ՝ սրտի մորմոքով:

Ու երեւակայե՛լ, որ այս գործին Ա. համառօտ տարբերակը Ռագգայի մէջ

գրի առնուելէ ետք՝ չեռագիրը փճացուեր-կորսուեր էր տարօրինակ պայմաններու տակ: Գաքիկեան Հալէպ հասնելէ ետք ստիպուեր էր վերստին շարադրել այդ ամբողջը՝ կուրծք տալով Ֆիլիքական ու մտային հասկնալի դժուարութիւններու...: Ի վերջոյ, գործը իր աւարտին հասցուցեր էր միայն Նրուսադէմի մէջ:

Հեղինակը իր այս երկը նախընտրեր էր ստորագրել «**Գուժկան Սեքաստիոյ**» ծածկանունով: Այո՛, կարծեք Նախախնամութիւնը Կարապետ Գաքիկեանը փրկեր էր ամենակուլ սպանդէն՝ յետոյ անոր յանչնելու համար պատմական ու հայաշատ Սեքաստիոյ գուժկանն ըլլալու տխո՛ւր պաշտօնը...:

Տղեռնապատումը կը սկսի տարագրութիւնը կանխող նախանշան օրերէն ու կը հասնի մինչեւ սուրիական անապատի կոտորածները...: Հեղինակը տուած է նաեւ վիճակագրական տուեալներ, իր տեսածներուն յաճախ միախառնելով ա՛յլ ականատեսներու վկայութիւնները եւս: Գիրքը կը կարդացուի մեծ սոսկումով, արցունքով եւ յափշտակութեամբ: Տեղ մը ան կը գրէ. «Մինչեւ հոս գործիս **Տղեռնապատում** անունը տուած էի. կը վարանիմ, ի՞նչ անուն տալ սա սարսափազդու Էջին բառ մը չեմ կրնար գտնել զայն որակելու. **Ճիւղապատո՞ւմ** ըսել, **Հրէշապատո՞ւմ** կոչել, **Դժոխապատո՞ւմ**. Բայց ճիւղներն ալ, դժոխոց սանդարամետքն ալ, հրէշներն ալ սարսափմամբ սահմուկած-սասանած յետս պիտի ընկրկէին գազաններու գազան մարդուն գործած Մեծ Տղեռնին ի տես»...:

Ու կը պատմե՛ր, կը պատմե՛ր անպատմելի պատումներ...

(Ծարունակութիւնը՝ յաջորդիւ)

Հալէպ

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՉ ԵՒՍ Է ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ (ԱՐԺԱՆԹԻՆ)
ՆԱՀԱՊԵՏԸ
ԸՆԿԵՐ ԺՈՒԱՆ ԳԱՐԼՕՍ ՄԵՐՏԻՆԵԱՆ

Նոր ցամաք կը գումարէր մահը Գորտոպայի հայոց նահապետին՝ ընկեր Ժուան Գարլոս Մերտինեանի (1928-2021), որ երեք որդին էր Թումարպայի գաղթականներէն Հարաւային Ամերիկա հաստատուած Մերտինեան քաղաքէն ընտանիքին: Ան դարձաւ օրինակելի ազգայինը եւ գործիչը Հարաւային Ամերիկայի մէջ: Հիմնադիրը «Ուրքիպա» հիմնարկին ուր ուսուցչական ասպարէզով նշուի զորոտոպայի սերունդի մը դաստիարակութեամբ կատարեց սքանչելի գործ: Ան դուրս պայտ օգտակար ըլլալու կրթանուէր տեղապահներու:

Բայց ան չմոռցաւ իր մասնակցութիւնը բերելու ազգային մեր կեանքէն ներս: Անոր մասնակցութիւնը հասարակական կեանքէն ներս նաեւ արժեւորուեցաւ իր նուիրատուութիւններով: Տարիներով ընկեր Մերտինեանի առանձնատունը դարձաւ ժողովատեղին ու հաւաքավայրը ՀԲԸՄի: Իր եւ կնոջ նախաձեռնութեամբ գնուեցաւ ՀԲԸՄի այսօրուան կեդրոնը, որ առեւնին հիւպատոսարանն էր Գերմանիոյ: Նշենք որ ընկեր Մերտինեան նուիրեալ ռամկավար ազատականն էր իր ապրած համայնքէն ներս: Բեմքաւայ եւ հրապարակախօս՝ ան կը մարմնաւորէր Գորտոպայի համայնքը, մանաւանդ երբ այցի կու գային ազգային մեծ դէմքեր՝ մեծանուն քարերար Ալեք Մանուկեան, երգահան Արամ Խաչատուրեան, աստղաբաշխ Վիքթոր Համբարձումեան եւ ծանօթ ուրիշ մեծ հայորդիներ:

Իր կեանքի մայրամուտին, գործակցութեամբ համայնքի բոլոր կազմակերպութիւններուն, նախաձեռնեց քաղաքի Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ բարեկարգման մայր խորանի եւ միւս խորաններու վերաշինութեան աշխատանքներուն: Եկեղեցւոյ շուտով գալիք հիմնադրութեան 100ամեակի առթիւ տեղաւորեց լոյսերու նոր սարքաւորումներ:

Ան իր ետին կը թողու իր այրին՝ Մարկարիթա Սագեան, դուստրերը՝ Մայլե եւ Լիլիան:

Յարգանք իր յիշատակին:

Յ.Վ.

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՀ ԱՂԱԲՆԻ ԱՍԻԼԵԱՆ

Պէյրութի մէջ մահկանացուն կնքեց Աղանի Ասիլեան: Ան երկար տարիներ լիքանաւ հայ կեանքին մէջ աշխոյժ ներկայութիւն մըն էր: Աղանի Չարդարեան ծնած էր Նիկոսիա (Կիպրոս): Ամուսնանալէ ետք լիքանաւ հայ Գրիգոր Ասիլեանին հետ փոխադրուած ու հաստատուած էր Պէյրութ:

Բնիկ ատանացի տիկին Աղանին եղած է անդամ «Էջմիածնի Կրօնասէր Տիկնանց» միութեան, ՀԲԸՄի, ինչպէս նաեւ Էջմիածնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ տիկնանց յանձնախումբի:

Յառաջացած տարիքի բերումով իր աչքերը յաւերժութեան փակած տիկին Ասիլեան եղած է նուիրեալ մայր, ջամբելով առողջ հայեցի դաստիարակութիւն իր երեք զաւակներուն եւ նաեւ՝ թոռներուն:

Այս տխուր առթիւ մեր խորապգած ցաւակցութիւնները կը յայտնենք հարապատներուն եւ ընկեր Տոքթ. Վիգէն Ասիլեանին:

ՆՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՊԱՅՔԱՐ» ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

Tekeyan Cultural Association, Inc.

With Donations Matched Up to \$20,000

by a Friend of the Tekeyan Cultural Association

SPECIAL FUNDRAISER

for

HRANT DINK SCHOOL of Istanbul

The Hrant Dink School is located in the basement of the Armenian Evangelical Church in Gedikpaşa. Most of the students are children of natives of Armenia who have moved to Istanbul temporarily for work. The school's volunteers' work is under the leadership of Harutyun (Arto) and Talar Hisarli Horozoglu. The principal is Heriknaz Avagyan.

Every year the graduating class goes to Yerevan for an examination certifying that they have passed 9th grade, and enroll in colleges in Armenia.

During the first wave of the pandemic, 20 students left with their families for Armenia. Last November, 22 more students returned to Armenia with their families. Now the total number of students is about 80. They receive free education, free breakfast and free lunch.

On January 28 of this year, by the request of the Hrant Dink School, divine liturgy was performed in the church in memory of the 14th anniversary of Dink's assassination. After the church ceremony, the school presented its financial needs, and donations were solicited. It was clear from the report that the school needed financial assistance. The parents could not afford to pay full tuition, although they worked full time.

The Tekeyan Cultural Association will transfer all donations to the school immediately. Donations received by April 15, 2021 will be matched up to \$20,000 by a benefactor who last month also donated \$15,000 to the TCA Sponsor A Teacher in Armenia and Artsakh Program.

Please make your tax deductible donation and mail it to:

Tekeyan Cultural Association

755 Mt. Auburn Street

Watertown, MA 02472

Memo: Hrant Dink School

or give online at <https://givebutter.com/0BK5z0>.

SCAN TO DONATE ONLINE

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՀՄԵՏ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՀԸ

Իսթանպուլի մէջ անկնաւօրէն մահացաւ հայազգի Ահմետ Պայքարը: Թաղման կարգը կատարուեցաւ Մարտ 18ին Ֆերիհիւլի Ս. Վարդանանց Հայր. Եկեղեցւոյ մէջ իսկ թաղման կարգը՝ Պալքիի հայկական գերեզմանատան մէջ:

Այս տխուր առթիւ կը ցաւակցինք հարապատներուն այրին՝ տիկին Սիրանոյշ Պայքարի, եւ մասնաւորաբար Նիւ Եորքի ԹՄՍ «Միեր Մկրտչեան» թատերախումբի նուիրեալ անդամներէն տէր եւ տիկին Թալին եւ Բոյ Պայքարտարեաններուն:

ՆՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՊԱՅՔԱՐ» ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ուաշինկթընի մէջ Մարտ 3ին մահկանացուն կնքեց ազգանուէր հայուհի Անի Յակոբեան: Ան ծնած էր Պէյրութ Ստեփան եւ Մարի Թապիպեան ամուլին տան մէջ: Ուսանած էր Պէյրութի ՀԲԸՄի Գարուհի Յակոբեան Աղջկանց Երկր. Վարժարանը եւ յաճախած՝ Պէյրութի Աղջկանց Գոլէճը (BCW): Անին եւ իր ամուսինը՝ Հայկ նուիրուած էին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ գլխաւոր բարերարներ՝ Օրլանտոյի (Ֆլորիտա) Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ շինութեան:

Այս տխուր առթիւ մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք զաւակներուն, ինչպէս նաեւ՝ քրոջ Օլիմփիա եւ Ծախէ Ճպեճեաններուն (Նիւ Ճրքի): Անին քոյրն էր Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանին՝ ողբացեալ Զիւան Թապիպեանին:

ՆՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՊԱՅՔԱՐ» ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

ՆԱՍԱԿՆԵՐ ԵՐԿՐԻՑ

Նամակ 135 - Բ -

Քաղաքի ու քաղաքների մասին

Իսկ Տոլեդոն... Մ'հ, Տոլեդո՞ն...

Էլ Քրեկոյի «Տոլեդոյի տեսարանը» անկրկնելի կտաւը ոչ թէ բնապատկեր է, այլ դիմանկար: Եւ դա ոչ միայն Տոլեդո քաղաքի, այլեւ ողջ Սպանիայի, հին, ահ ու սարսուռ պատճառող կաթոլիկական-հաւատաքննչական Սպանիայի դիմանկարն է՝ չարագուշակ, մոռյալ, խորհրդաւոր: Կերպարուեստի պատմութեան մէջ քիչ, շատ հազուադէպ է, երբ նկարիչը ստեղծում է երկրի հաւաքական, ամբողջական դիմանկարը: Այդպէս 1923-ին Մարտիրոս Սարեանը նկարել է իր հանճարեղ «Հայաստան»ը, երկինք բարձրացող լուսաւոր երաժշտութեան պէս հնչող դիմանկար, երկրի դիմանկարը:

Բայց ես շեղուեցի: Ով որ Տոլեդոն չի տեսել, ուրեմն Սպանիան չի տեսել, թէկուզ ամբողջ Սպանիան անցած լինի հարաւից հիւսիս, Մալագայից մինչեւ Սանտ-Մագո դէ Կոմպոստելա:

Բայց ես դարձեալ շեղուեցի: Ի՞նչ եմ ասում: Ես չգիտեի, թէ ի՞նչ է քաղաքը: Յետոյ հասկացայ, որ քաղաքը շէնքերն ու վանապան կառոյցները չեն, որ քաղաքը մարդիկ են, մարդկային յարաբերութիւնները, քաղաքային նիստուկացը, քաղաքային կեանքի մթնոլորտը: Երբ Երեւան եկայ, տեսայ, որ հինգ-վեց յարկանի բնակելի շէնքերի բակերում կամ թէ շրջակայքում երկաթեայ մահճակալների ցանցերով ու այլ մասերով, վանապան թիթեղներով հողակտոր են ցանկապատել ու սոխ են ցանել, համեմ ու կոտեմ: Յետոյ՝ կողքը հաւաքուն են սարքել ու հաւ են պահում: Չարմանալի էր, բայց մեր քաղաքը դա էր:

(Եւ այնուամենայնիւ, անմահ քաղաք էր 60-80-ական թուականների Երեւանը: Ցաւօք, այդ Երեւանը հիմա չկայ, այն անցաւ պատմութեան գիրկը: Բայց ես մի օր քեզ կը գրեմ իմ Երեւանի մասին ու քեզ կը պատմեմ, թէ ինչ գրաւիչ ու թովիչ քաղաք էր դա):

Ինչ եմ ասում: Ես ծնուել եմ գիւղում, ապրել եմ գիւղում, բնութեան մէջ: Այսօր էլ ինչ չեմ պատկերացնում առանց բնութեան հետ հաղորդակցուելու ապրելակերպը, թէեւ դոկտոր Ջոնսոնն ասում էր, որ Լոնդոն քաղաքի մէկ օրն ու որեւէ տեսարանը չի փոխի ողջ բնութեան հետ: Էհ, ինչ արած, դա էլ Դոկտոր Ջոնսոնի մօտեցումն է:

Ասեմ, որ, ցաւօք սրտի, ես վաղուց արդէն գիւղացի չեմ, բայց, աւ՛ղ, ի հարկէ՝ քաղաքային իմաստով, քաղաքացի էլ չեմ, քաղաքացի չդարձայ: Մեր իրականութիւնը, մեր կեանքն ու միջավայրը ամենեւին էլ քաղաքային չէր:

Յետոյ տեսայ մեծ քաղաքներ՝ Սինգապուր, Կուալա-Լումպուր, Մումբայ (Բոմբէյ), Տեխիլ, Վարշաւա, Պէյրուք, Նիկոսիա, Փարիզ, Ամստերդամ, Բրիւսել... Ծթուարկեմ: Որոշ քաղաքներում տարիներ կամ ամիսներ ապրեցի, բայց սիրելի քաղաք մնացին Պէյրուքն ու Փարիզը...

Ասի, չէ՞, քաղաքները մարդկանց նման են: Երբեմն մարդու դէմքը յիշողութեանդ մէջ այնպես ու այնքան է աղօտում, որ դժուարանում ես յիշել: Հիմա երբեմն ինչ թուում է, թէ այդ քաղաքներից շատերը պարզապէս երազում եմ տեսել:

Բայց այնքան բան ունեմ ասելու եւ պատմելու Պէյրուքի եւ Փարիզի հմայքների մասին:

Ես քեզ գրելու եմ Պէյրուքի մասին, գրելու եմ հին սիրով ու այնպէս, անհամեստութիւնս ներիր, որ պէյրուքից ընկերներս ու բարեկամներս պիտի վարմանան:

Մի օր քեզ մանրամասն գրելու եմ Փարիզի թաքուն հմայքների, Փարիզի կանանց գեղեցկութիւնների՝ Վոժ հրապարակի, որ «Երեք հրացանակիրներ»ից քո իմացած Արքայական հրապարակն է, Մոնֆթար անկրկնելի-անմահ փողոցի իրիկնային կեանքի, Դոֆինի գողտրիկ, ուղղակի աղամանդ փոքրիկ հրապարակի, Սերվանդօն փողոցի («Երեք հրացանակիրներ»ի Գերեզմանափորների փողոցը) ու դեռ շատ-շատ այլ հմայալից անկիւնների մասին:

Բայց ամէն քաղաք ունի իր մթագնող արատները, մթագնող քիծը քաղաքի դէմքին: Պէյրուքում դա Պուրճ Համուտի հարեւանութեամբ աղբի հսկայ սարն էր: Փարիզում Պարպէս-Ռոշեշուարում, Սաքրէ-Թէօրի ստորոտում, Կատի-Յուրջը իշխող ու վխտացող, խորոված ու եփած եգիպտացորեն վաճառող, շուքբլորը աղբ ու ապականութիւն տարածող այլազգիների խաժամովն է, զգուելի ամբոխ: Պատկերացնում ես, Փարիզի Օփերայից, Լաֆայետից ու Մուլեն-Ռուժից մի երկու կանգառ հեռու:

Ու յետոյ որ յիշում ես, որ Փարիզում բնակութեան թառ է գտել սովետական գաղտնի ոստիկանութեան գործակալ, չէկիստ հայ գրականագետը, որն, ասում են, որ իր զեկոյցները ստորագրում էր յունարէն բառով, յունարէն ծածկանունով, կամ թէ Փարիզում է մի ինչ-որ սովետական պիղծ արարած, ասենք թէ մի ոմն Իսքայանդար Թոռչիեւ, չեռքդ ուղղակի թուլանում է, էլ ի՞նչ Փարիզ, ի՞նչ հմայք, ի՞նչ բան...

Է՛հ, ինչ արած, Փարիզը մնում է Փարիզ: Այլազգիները լինեն այնտեղ, թէ այլ պանծալի մարդիկ...

Մնամ

մեծ քաղաքների փողոցներում թափառած ընկերդ՝

Երուանդ Տէր-Սաչատուրեան
Երեւան

Մեր Արուեստագէտները - 216

ԳԱՅԱՆԷ ՄԱՍԱՁԱՆԵԱՆ

Նկարչուհի Գայանէ Աշոտի Մամաջանեան ծնած է Յունիս 5, 1943ին Երեւան: Ան Հայաստանի վաստակաւոր նկարիչ Աշոտ Մամաջանեանի դուստրն է եւ նշանաւոր գեղանկարիչ, 20րդ դարու երկրորդ կէսի հայ կերպարուեստի ամենակարկառուն ներկայացուցիչ Մինաս Աւետիսեանի կինը:

1953-1958 թուականներուն ուսանած է Երեւանի Փանոս Թերլեմեզեանի անուան գեղարուեստի ուսումնարանին մէջ, 1960 թուականին աւարտած է Երեւանի գեղար-

ուեստագէտութեան իւստա - թատերական ինստիտուտը: 1988 թուականէն անդամ է Հայաստանի նկարիչներու միութեան:

Մասանալցած է միութեանական, հանրապետական վանապան ցուցահանդէսներու:

Ունի երկու որդի՝ Արմանը եւ Նարեկը. Վերջինը նկարիչ է եւ արուեստի տեսաբան:

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՐՑ ՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

դիվանագետ, դեսպան, ազգային գործիչ
ԱՐԱ ՊԱՊՅԱՆԻ կողմից

Մարտի 26, 2021թ
ժամը 17:30 -22:00-ին

The Grand Marquis 1550 U.S. 9
Old Bridge, NJ 08857

Ձեռարկումներ Հայաստանի Ներկա իրավիճակի, մարտահրավերների ու Ազգային Ժողովրդավարական Բւեռի կողմից առաջարկվող լուծումների վերաբերյալ:

Կլիսի հյուրասիրություն:

Կրել դիմակներ:

Մուտքն ազատ է: Նպիրատվություններ կարող եք կատարել Ժողովրդավարական Ազգային Բւեռին հետևյալ կերպ՝
Make checks payable to: Sasna Tzrer Inc.

PayPal: sasnatsreronprofit@gmail.com

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար խնդրում ենք զանգահարել Արմենին (865-919-3766) կամ Գոցորին (917-416-7777)